

การจัดระเบียบทางสังคมของหมู่บ้าน

ในบทนี้จะกล่าวถึงการจัดระเบียบทางสังคมของหมู่บ้าน ซึ่งมีประชากรในหมู่บ้านนี้มีประสบการณ์ไปทำงานในตะวันออกกลาง โดยพิจารณาในแง่การจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification) และการเลื่อนชั้นทางสังคม (social mobility) ของผู้ที่มีประสบการณ์ นั่นคือ ทั้งผู้ที่กำลังทำงานในตะวันออกกลางและผู้ที่กลับจากการทำงานในตะวันออกกลางแล้ว ทั้งนี้เพื่อแสดงลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมและแบบแผนการดำเนินชีวิตของสมาชิกแต่ละช่วงชั้น ตลอดจนการเลื่อนชั้นทางสังคมในช่วงอายุของบุคคลนั้น การเสนอข้อมูลในช่วงแรกจะเป็นข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถาม ต่อจากนั้นจะเป็นการบรรยายเชิงคุณภาพจากการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้

การจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification) เป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคม (social organization) ที่ได้มีการจัดหรือกำหนดรูปแบบแผนพฤติกรรมในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และกลุ่มภายในแต่ละช่วงชั้น รวมทั้งข้อกำหนดในเรื่องค่านิยม ทัศนคติ และแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลแต่ละช่วงชั้น ลักษณะภายนอกที่สามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้ถึงสถานภาพช่วงชั้นของบุคคลนั้นในด้านเศรษฐกิจ เช่น รายได้ ประเภทอาชีพ ลักษณะที่อยู่อาศัย ฯลฯ ในด้านสังคม เช่น การศึกษา ศาสนา เชื้อชาติ ฯลฯ และในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า ปัจจัยที่กำหนดช่วงชั้นทางสังคมมีหลายปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนกัน (multidimensional criteria) ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ การศึกษา อาชีพ ศาสนา ฯลฯ (ปรีชา คุวินทรพันธุ์ 2526 : 1) และจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

ระดับรายได้ จากข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์การไปทำงานในตะวันออกกลาง มีระดับรายได้อยู่ในช่วงชั้นสูงถึงร้อยละ 21.3 ทั้งนี้เพราะระดับรายได้

ของครอบครัวผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ซึ่งรวมทั้งผู้ที่กำลังทำงานอยู่ในตะวันออกกลาง และผู้ที่กลับจากการไปทำงานฯ มาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว ซึ่งกลุ่มผู้ที่กำลังไปทำงานฯ ก็หาระดับรายได้ของครอบครัวจากการส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวประมาณเดือนละ 10,000 - 20,000 บาท จึงทำให้กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ มีระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อปีสูง นอกจากนี้ระดับรายได้ก็อยู่ในช่วงชั้นกลางและต่ำร้อยละ 12.3 และ 8.2 ตามลำดับ แต่สำหรับผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ พบว่า ผู้ที่มีระดับรายได้ช่วงชั้นกลางและต่ำ ร้อยละ 16.4 และ 15.6 ตามลำดับ เมื่อคุณภาพรวมของหมู่บ้านแล้วจะพบว่า ทั้งผู้ที่มี - ไม่มีประสบการณ์ฯ มีระดับรายได้ในช่วงชั้นสูง ถึงร้อยละ 30.3 อยู่ในช่วงชั้นกลางร้อยละ 28.7 และอยู่ในช่วงชั้นต่ำร้อยละ 23.8 จากข้อมูลนี้อาจอธิบายได้ว่า ระดับรายได้ความเป็นอยู่ของประชากรของหมู่บ้านนี้ค่อนข้างอยู่ในเกณฑ์ดี มีฐานะดี เพราะมีระดับช่วงชั้นสูงมากกว่าชั้นกลางและต่ำ ลดหล่นกันไป และโดยเฉพาะในช่วงชั้นสูงนั้น ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ อยู่ในช่วงชั้นนี้มากกว่าผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ ถึงร้อยละ 12.3 ดังนั้นผู้ที่มีประสบการณ์ฯ จึงอยู่ในช่วงชั้นสูงของหมู่บ้าน ถ้าวัดโดยเกณฑ์ทางเศรษฐกิจในด้านรายได้ (ดูตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 ร้อยละของการจัดช่วงชั้นทางสังคมแบ่งตามระดับรายได้ระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์ฯ การไปทำงานในตะวันออกกลางกับผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ

ระดับรายได้	ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ	ผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ	รวม
ชั้นสูง (70,001 บาทขึ้นไป)	21.3 (26)	9.0 (11)	30.3 (37)
ชั้นกลางค่อนข้างสูง (40,001 - 70,000)	2.5 (3)	2.5 (3)	4.9 (6)
ชั้นกลาง (10,001 - 40,000)	12.3 (15)	16.4 (20)	28.7 (35)
ชั้นกลางค่อนข้างต่ำ (7,001 - 10,000)	1.6 (2)	4.1 (5)	5.7 (7)
ชั้นต่ำ (ต่ำกว่า 7,000 บาท)	8.2 (10)	15.6 (19)	23.8 (29)
ไม่เข้าข่าย	4.1 (5)	2.5 (3)	6.6 (8)
รวม	50.0 (61)	50.0 (61)	100.0 (122)

นอกจากนั้นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในหมู่บ้าน จะพบว่า ผู้ที่กำลังไปทำงานในตะวันออกกลางที่ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวทางเมืองไทย ประมาณเดือนละ 10,000 - 20,000 บาท โดยส่งมาทางธนาคาร ครอบครัวเขาจะ ต้องเดินทางไปเบิกเงินกับธนาคารในจังหวัดขอนแก่น สำหรับครอบครัวที่มีหนี้สินที่เกิดจากการกู้เงินเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานฯ ก็ให้นำเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ ไปชำระหนี้สินและใช้จ่ายในครอบครัวอาจจะเหลือเก็บบ้างแต่ไม่มากนัก บางครอบครัวที่ไม่มีหนี้สินหรือหมดหนี้สินแล้วก็จะเก็บเงินส่วนหนึ่งไว้โดยฝากธนาคาร และเมื่อเก็บเงินมากพอ บางครอบครัวก็จะนำเงินมาสร้างที่อยู่หรือปรับปรุงที่อยู่อาศัยเดิม* บางรายเก็บไว้เป็นทุนในการศึกษาของบุตร บางรายนำเงินไปซื้อที่ดินทำกินใหม่ เนื่องจากเคมีที่ดินทำกินอยู่แล้วแต่ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของพ่อตาแม่ยายอยู่ จึงต้องซื้อที่ดินทำกินเป็นของตนเองไว้ทำกิน เมื่อคนกลับมาทำงานในหมู่บ้านและถามจากภรรยาของผู้ที่กำลังไปทำงานในตะวันออกกลางว่า ตัวเขาเองคิดว่า ขณะนี้ครอบครัวเขาเป็นผู้ที่มีฐานะรายได้อยู่ในระดับสูงของหมู่บ้านหรือไม่ คำตอบคือ "จะดีกว่าสูงที่เดียวไม่ได้ เพราะมีคนที่ยังไม่มีเงินโดยที่ไม่ได้ไปทำงานฯ และคนพวกนี้จะมีฐานะเป็นคนในระดับสูงตลอดเวลาได้ แต่ครอบครัวของพวกคนเมื่อสามีกำลังทำงานฯ แล้วส่งเงินมาให้ก็นับว่ายังสูงอยู่ แต่ถ้าสามีกลับจากทำงานฯ คงไม่สูงนัก จึงคิดว่าระดับรายได้อยู่ช่วงกลางค่อนข้างสูงเท่านั้น" แต่สำหรับผู้กลับมาทำงานในหมู่บ้านแล้ว ระดับรายได้ไม่ค่อยสูงเหมือนผู้ที่กำลังทำงานฯ เงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ ก็นำมาสร้างบ้านหรือต่อเติมปรับปรุงที่อยู่อาศัยเดิมไปเกือบหมด เหลือฝากธนาคารบ้างแต่ไม่มากนัก เพื่อจะเก็บไว้ใช้ในคราวที่จำเป็น เช่น เจ็บป่วย ดังนั้น พวกนี้จึงต้องหามาหาเลี้ยงครอบครัวให้มีอยู่มีกินต่อไป และในกลุ่มผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านอายุประมาณ 30 - 40 ปี ต้องการที่จะไปทำงานในตะวันออกกลางอีกถ้ามีโอกาส ตอนนี้อยู่เพราะทางบริษัทยังไม่เรียกตัวไปทำงาน หรืออาจมีงานที่ได้รับเงินค่าจ้างแรงงานในราคาที่ต่ำกว่า

---

* สำหรับบ้านที่ปรับปรุงต่อเติมใหม่ส่วนมากต่อเติมเฉพาะข้างล่างทำด้วยอิฐ เพราะเคมีสร้างเป็นบ้านไม้ยกพื้นใต้ดินไว้สูง เพื่อต่อเติมภายหลังเมื่อมีเงิน ค่าใช้จ่ายในการต่อเติมที่อยู่อาศัยเฉพาะด้านล่างประมาณ 20,000 - 50,000 บาท

ที่ตนเคยได้รับ จึงยังไม่อยากไปและเมื่อถามถึงฐานะของตัวผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วว่า มีฐานะรายได้ระดับใดมักจะได้คำตอบว่า ระดับกลาง ๆ นั่นคือ พอมีพอกินไม่เป็นหนี้สินใคร แต่ก็ไม่ใช่เหลือเก็บทำกินไปวัน ๆ เมื่อถามถึงฐานะของผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ฯ มักจะได้คำตอบว่าอยู่ในระดับกลาง ๆ และค่อนข้างต่ำ และถามต่อไปว่าทำไมจึงคิดเช่นนั้น ได้คำตอบว่าทำพอใช้ในครอบครัวเท่านั้นไม่มีเหลือเก็บ แต่ก็ไม่ต้องไปพึ่งพาอาศัยผู้อื่น มีข้าวกิน มีบ้านอยู่ที่พอใจแล้ว แต่ถ้ามีโอกาสที่จะไปทำงานในตะวันออกกลางก็จะไป เพราะเงินค่าจ้างแรงงานสูงกว่าในเมืองไทย อีกอย่างก็จะได้ตั้งตัวเสียทีเพราะคิดว่าถ้าได้ไปทำงานฯ ก็จะมีเงินก้อนไว้เป็นทุนไว้ตั้งตัวได้ แต่ก็ไม่หวังว่าจะร่ำรวยด้วยเงินที่ไปทำงานฯ เพราะผู้ที่ไปทำงานฯ มาแล้วส่วนมากฐานะดีขึ้นกว่าก่อน แต่ก็ไม่มีใครที่เป็นเศรษฐี เพราะพวกเศรษฐีของหมู่บ้านนี้เป็นพวกที่เดิมมีที่ดินอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาที่ดินมีราคาจึงขายที่ดินที่ได้ราคาดีมีเงินเก็บเป็นเงินก้อน นอกจากนั้นบางคนเป็นเศรษฐีเงินกู้ของหมู่บ้าน (ผู้มาขอกู้ส่วนมากเป็นพวกที่เดินทางไปทำงานในตะวันออกกลางโดยเอาที่ดินมาจำนองไว้และเสียดำคอกเบี้ยร้อยละ 5 บาทต่อเดือน)

การกำหนดช่วงชั้นทางสังคมของหมู่บ้านที่มีประชากรไปทำงานในตะวันออกกลาง โดยใช้ระดับรายได้เป็นเกณฑ์ของหมู่บ้านหนองบัวคิมันั้น ปรากฏว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ (ผู้ที่เคยไปทำงานในตะวันออกกลางและกลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว และผู้ที่กำลังทำงานฯ) อยู่ในช่วงชั้นทางสังคมระดับสูงมากกว่าผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ฯ ซึ่งพบตรงกันทั้งข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์และการสนทนาทั่วไป อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการศึกษาโดยวิธีจิตวิสัย (subjective criteria) หรือโดยให้ผู้ตอบประเมินว่าตนเองอยู่ช่วงชั้นใดของสังคม พบว่า ส่วนมากจะตอบว่าตนเองอยู่ในช่วงชั้นกลาง ซึ่งเป็นเรื่องปกติ แม้ว่าเขาจะทราบว่าตนเองมีฐานะสูงกว่าเพื่อนบ้านก็ตาม* ในทำนองเดียวกันกับชนชั้นต่ำที่ประเมินตนเองว่าอยู่ในระดับกลาง

* ข้อมูลเชิงคุณภาพตามแนว subjective test ไม่น่าจะใช้วัดได้ โดยตรงจนกว่าจะใช้ข้อมูลที่สำรวจได้จากแบบสอบถาม อีกประการหนึ่ง ผู้ที่ตอบว่าอยู่ในระดับช่วงชั้นกลาง ๆ แม้ว่าในสายตาของชาวบ้านอาจจะบอกว่าสูงตรงตามข้อมูลที่สำรวจจากแบบสอบถาม เพราะระดับความคาดหวังของผู้ตอบ ซึ่งมีสูงเกินกว่าจะรับสถานการณ์ปัจจุบันของตนเองว่าอยู่ในช่วงชั้นสูงได้

ประเภทอาชีพ จากข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ แล้ว กลับมาทำงานในหมู่บ้านนี้ส่วนมากกลับมาประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมถึงร้อยละ 16.4 และกลับมาประกอบอาชีพเป็นช่างฝีมือและกรรมกรร้อยละ 7.4 มีเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้นที่กลับมาประกอบอาชีพในด้านการค้าขาย ซึ่งอาชีพทั้ง 3 ประเภทนี้อยู่ในช่วง ชั้นกลาง ๆ คือ อาชีพการเกษตรกรรม เป็นอาชีพระดับกลางก่อนข้างสูง อาชีพช่างฝีมือ และกรรมกรเป็นอาชีพระดับกลาง ส่วนอาชีพค้าขายและบริการเป็นอาชีพในระดับกลางก่อนข้างต่ำ แต่ไม่พบว่าในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ แล้วกลับมาอยู่ในหมู่บ้านจะประกอบอาชีพในระดับสูง คือ รับราชการหรือทำงานเป็นลูกจ้างของหน่วยงานราชการ และไม่มีผู้ใดประกอบอาชีพในระดับต่ำของหมู่บ้าน นั่นคือ อาชีพรับจ้างงานประเภทการเกษตรกรรม เลย นอกนั้นมีผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วประมาณ 5 เดือน ถึง 1 ปี ยังว่างงานถึงร้อยละ 4.9 สำหรับกลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากประกอบอาชีพในระดับกลางถึงร้อยละ 41.0 โดยแยกเป็นอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งอยู่ในระดับกลางก่อนข้างสูงร้อยละ 25.4 อาชีพค้าขายและบริการ ซึ่งเป็นอาชีพระดับกลางก่อนข้างต่ำร้อยละ 12.3 และอาชีพช่างฝีมือและกรรมกร ซึ่งเป็นอาชีพระดับกลางเพียงร้อยละ 3.3 เท่านั้น และมีเพียงร้อยละ 2.5 และ 1.6 เท่านั้น ที่ประกอบอาชีพในระดับสูงและต่ำของหมู่บ้านตามลำดับ แต่ไม่พบว่าผู้ที่ไม่ม่ประสบการณ์ฯ ว่างงาน (ดูตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ร้อยละของการจัดช่วงชั้นทางสังคมแบ่งตามประเภทอาชีพ ระหว่างผู้มี
ประสบการณ์ การไปทำงานในตะวันออกกลาง กับผู้ไม่มีประสบการณ์

ประเภทอาชีพ	ผู้มีประสบการณ์	ผู้ไม่มีประสบการณ์	รวม
ชั้นสูง	-	2.5 (3)	2.5 (3)
ชั้นกลางค่อนข้างสูง	16.4 (20)	25.4 (31)	41.8 (51)
ชั้นกลาง	7.4 (9)	3.3 (4)	10.7 (13)
ชั้นกลางค่อนข้างต่ำ	3.3 (4)	12.3 (15)	15.6 (19)
ชั้นต่ำ	-	4.9 (6)	4.9 (6)
อื่น ๆ	-	1.6 (2)	1.6 (2)
ว่างงาน	4.9 (6)	-	4.9 (6)
ยังไม่กลับ	18.0 (22)	-	18.0 (22)
รวม	50.0 (61)	50.0 (61)	100.0 (122)

ข้อมูลเชิงคุณภาพในเรื่องการแบ่งประเภทอาชีพต่าง ๆ ให้มีระดับช่วงชั้นที่ต่าง
กันนั้นใช้เกณฑ์จากผลตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชีพนั้น และความมั่นคงตลอดจน
ความมีเกียรติเป็นที่ยอมรับเชื่อถือของชาวบ้านโดยทั่วไปมาประกอบในการจัดลำดับ ทั้งนี้ผู้วิจัย
ได้คุยกับผู้นำหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในการลำดับ (rank)
ความสำคัญและความแตกต่างของอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน และพบประเด็นที่น่าสนใจคือ
ความมั่นคงในอาชีพสำคัญว่าผลตอบแทน แม้ผลตอบแทนเป็นเงินสูง แต่ถ้าไม่มีความมั่นคง
หรือมีเกียรติ ชาวบ้านก็จะไม่ให้ความสำคัญมากกว่า ยกตัวอย่างการเปรียบเทียบระหว่าง
อาชีพเกษตรกรรมกับอาชีพค้าขายในหมู่บ้านนี้ ชาวบ้านถือว่า อาชีพการเกษตรกรรมมีความ
สำคัญและมั่นคงกว่าอาชีพค้าขาย แม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว ชาวบ้านจะมองว่าอาชีพค้าขายเป็น
อาชีพที่ให้ผลตอบแทนหรือกำไรมากกว่าก็ตาม

สาเหตุที่เขาถือว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความมั่นคงมากกว่าอาชีพค้าขายก็คือ อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่ไม่ต้องลงทุนสูง ไม่มีการจัดการที่ซับซ้อน หรือไม่ต้องผ่านการฝึกฝนในระบบมากนัก กล่าวคือ จบ ป.4 หรือต่ำกว่า ก็สามารถทำงานนี้ได้ เนื่องจากความรู้ทางเกษตรกรรม ถ่ายทอดกันได้ภายในครอบครัว นอกจากนี้อาชีพดังกล่าวยังสามารถสนองความจำเป็นพื้นฐานคือ ความต้องการอาหารได้อย่างสำคัญ ความเชื่อดังกล่าวเป็นค่านิยมหลัก และไม่เกี่ยวข้องกับการที่มีความรู้สึกต่ำต้อยหรือน่าอาย ตรงกันข้ามกับเป็นที่ภูมิใจ เพราะชาวบ้านทั่วไป กล่าวได้ว่าที่ดินทำกินเป็นเจ้าของเองมิได้เช่าผู้ใด

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านตระหนักดีว่า การทำการเกษตรกรรมนั้นย่อมขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ถ้าปีใดฤดูกาลผันผวนก็อาจทำให้ผลผลิตไม่ดี ความเป็นอยู่ของครอบครัวก็ลำบากบ้าง แต่กระนั้นก็ยังมิซบถ และยังมีความหวังว่าปีหน้าอาจจะดีขึ้น แต่ว่าจะหวังว่ารวยจากอาชีพการเกษตรกรรมไม่ได้แน่ เนื่องจากในหมู่บ้านนี้ส่วนมากปลูกข้าวเหนียวเป็นหลัก มีปลูกข้าวเจ้าบ้างเล็กน้อย อาจจะมีบางรายที่ปลูกพืชไร่ เช่น มันสำปะหลัง ปอ อ้อย ฯลฯ ที่พอจะขายได้ราคาพอปลดหนี้สิน และสามารถส่งลูก ๆ ให้เรียนสูงขึ้นไปเพื่อหางานรับราชการ แต่ถ้าเห็นว่าคนไหนสติปัญญาไม่ดี ชาวบ้านมักจะให้ออกมาทำงานในนา - ไร่ช่วยทางบ้าน โดยสภาพเช่นนี้อาชีพหลักของชาวบ้านก็คือ การเกษตรกรรมทำนา - ไร่ ไร่ร่องลงมาเป็นพวกกรรมกรรับจ้างทั่วไป

ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปนั้นคือ เป็นกรรมกร และช่างฝีมือต่าง ๆ ส่วนมากจะทำงานในจังหวัดขอนแก่น แต่ต่างอำเภอ และมีไม่มากนักที่ไปรับจ้างในจังหวัดมหาสารคาม อุดรธานี นครราชสีมา และกรุงเทพฯ กลุ่มที่ไปทำงานจังหวัดอื่นนอกจังหวัดขอนแก่น ส่วนมากได้ค่าตอบแทนเป็นรายวันและเป็นพวกกรรมกร เช่น คนงานแยกขนปูนซีเมนต์ คนขนหิน และทรายในการก่อสร้าง พวกนี้จะได้รับค่าจ้างวันละ 50 - 70 บาท แต่ผู้ที่ทำงานผสมปูน เรียงอิฐ ตีไม้แบบ ฯลฯ พวกนี้จะได้รับค่าแรงประมาณวันละ 80 - 100 บาท แต่กลุ่มที่เป็นช่างฝีมือมักทำงานในจังหวัดขอนแก่น โดยได้รับค่าจ้างประมาณวันละ 100 - 150 บาท นอกนั้นผู้ที่ เป็นช่างฝีมือยังรับเหมาแรงงานในการก่อสร้าง โดยได้รับค่าจ้างเป็นเงินก้อนตามที่ประมูลได้แล้วมาหาแรงงานในหมู่บ้านไปช่วย

ทำงาน กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้ค่อนข้างดี แต่ชาวบ้านก็ยังมองว่าอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพที่มีความมั่นคงน้อยเพราะขึ้นอยู่กับนายจ้าง และเมื่อไม่มีงานหรือไม่สามารถทำงานได้ก็จะเดือดร้อน

นอกจากนั้น อาชีพที่รองลงมาจากรับจ้างทั่วไป ก็คือ การรับจ้างที่เป็นงานบริการ เช่น เป็นเด็กปั้มน้ำมัน คนรับใช้ทำงานตามบ้าน เด็กเสิร์ฟตามห้องอาหาร เด็กขายของหน้าร้านค้าในเมืองขอนแก่น พวกนี้จะได้รับเงินเป็นรายเดือนประมาณเดือนละ 500 - 800 บาท บางคนไปเข้าเย็นกลับ บางคนก็ไปพักกับนายจ้าง แต่กลุ่มที่รับจ้างงานบริการนี้จะทำงานอยู่กับนายจ้างคนเก่าไม่ได้นาน เพราะมีปัญหาขัดแย้งกับนายจ้าง ชาวบ้านจึงคิดว่างานนี้ไม่มั่นคงจะถูกลูกออกจากงานเมื่อไรก็ได้ถ้าเกิดขัดแย้งกับนายจ้าง เมื่อออกจากงานจะขาดรายได้ ชาวบ้านก็ต้องซื้อกิน ดังนั้น ความมั่นคงในอาชีพรับจ้างน้อยกว่าอาชีพเกษตรกรรม และมองว่าอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพอิสระ มีแรงทำเมื่อไรก็ได้ อายากจะหยุดเมื่อใดก็ได้ไม่มีใครว่า

เมื่อผู้วิจัยให้สัมภาษณ์อาชีพค้าขาย ส่วนมากจะตอบว่า อาชีพค้าขายไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ ถ้าผู้ซื้อพอใจก็ขายได้มาก แต่ละร้านในหมู่บ้านนี้ไม่กี่วันละไม่เกิน 30 บาท เจ้าของร้านค้ามักจะให้ความเห็นว่า ทำการค้าขายไม่เหนื่อยเหมือนทอผ้า - ทำไร่ แต่ก็เพียงได้เลี้ยงครอบครัวและช่วยปลดหนี้สิน สภาพร้านค้าในหมู่บ้านนี้ส่วนมากเป็นร้านขายอาหารและกับข้าวพื้นเมือง ทุนในการเปิดร้านไม่มาก (จะมีเพียงไม่กี่ร้านที่เป็นร้านขายของชำในหมู่บ้าน ทั้งนี้เพราะหมู่บ้านนี้การคมนาคมเข้าไปในจังหวัดขอนแก่นสะดวก เพราะมีรถเมล์ของหมู่บ้านวิ่งเข้าไปในเมืองตลอดเวลา ดังนั้น เมื่อชาวบ้านเข้าไปในจังหวัด-ขอนแก่น ก็จะซื้อสินค้ามาใช้ในหมู่บ้านด้วย) เงินทุนซื้อสินค้าจากจังหวัดขอนแก่นเป็นเงินสดและมาขายในหมู่บ้านเป็นเงินเชื่อ เพราะชาวบ้านมักจะมาเอาของที่ร้านไปกินก่อนแล้วจ่ายตอนสิ้นเดือน แต่กระนั้นทางร้านก็บวกกำไรลงไปสินค้าที่ขาย แต่ก็ไม่มากนักเพราะถ้าแพงกว่าร้านอื่น ลูกค้าก็จะเปลี่ยนไปกินร้านอื่นที่ขายถูกกว่า โดยเฉพาะในปัจจุบันร้านค้าในหมู่บ้านเปิดใหม่มากขึ้น ทำให้ทางร้านลูกค้าลดลงไป บางร้านถึงกับปิดร้านเพราะคิดแล้วไม่คุ้มกับเงินที่ลงทุนไปแต่เก็บเงินเชื่อไม่ได้ ดังนั้น ร้านค้าในหมู่บ้านนี้คิดว่าการค้าขายไม่ใช่อาชีพที่มั่นคง อาจจะขาดทุนแล้วเลิกกิจการก็ได้ถ้าลูกค้าไม่มากและอำนาจการ

ชื่อน้อยลง และเมื่อเทียบกับอาชีพกรรมการรับจ้างทั่วไปแล้วคิดว่า ในด้านความมั่นคงหรือมีเกียรติก็ไม่ต่างกันมากนักแต่เมื่อเทียบรายได้แล้ว พวกกรรมการได้รับค่าจ้างแรงงานหรือค่าตอบแทนคิดว่าค่าขายในหมู่บ้านนี้ และเมื่อเอาสองเกณฑ์ (ความมั่นคงมีเกียรติในอาชีพ และค่าตอบแทนที่ได้รับจากการประกอบอาชีพ) นี้มาเทียบกันนับได้ว่าอาชีพกรรมการรับจ้างทั่วไป ก่อนข้างจะคิดว่าค่าขายในหมู่บ้านเล็กน้อย ยกเว้นร้านที่เดิมเป็นร้านค้าขายของชำมานานแล้ว เป็นที่รู้จักของชาวบ้านดี ซึ่งในหมู่บ้านก็มีเพียง 4 - 5 ร้านเท่านั้น

อาชีพที่ชาวบ้านทั่วไปคิดว่าอยู่ในระดับต่ำของหมู่บ้าน คือ อาชีพรับจ้างงานประเภทเกษตรกรรม เจ้าของอาชีพนี้เกือบทั้งหมดไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม เรียกว่า "คุ้มเสรี" ในหมู่ที่ 11 (หลังโรงเรียนหนองบัวคิมิคุรุ-สามัคคี 3) แยกออกจากชาวบ้านทั่ว ๆ ไป คนกลุ่มนี้กำหนดเวลาการทำงานแน่นอน กล่าวคือ เข้าออกไปทำงาน เย็นก็กลับ เป็นกิจวัตร มีค่าจ้างประจำตลอดทั้งปี โดยได้รับเป็นรายวันประมาณ วันละ 30 บาท แล้วแต่ช่วงไคที่งานมากต้องการแรงงาน ค่าแรงก็จะขึ้นถึงวันละ 40 - 50 บาท เช่น ในช่วงฤดูแล้งหลังจากเก็บเกี่ยวของเสร็จ เจ้าของที่จะเริ่มปลูกมันสำปะหลังในช่วงนี้ต้องการแรงงานมาก เนื่องจากในช่วงดังกล่าวชาวบ้านไปรับจ้างทำงานก่อสร้างกันมาก การขาดแคลนแรงงานเกษตรเกิดขึ้น

เมื่อถามผู้ที่รับจ้างงานเกษตร ว่ามีความมั่นคงเพียงใด คำตอบคือ ไม่มี ความมั่นคง แต่ก็ต้องทำเพราะตนเองไม่มีที่ดินที่จะเพาะปลูก รายได้ก็เพียงซื้ออาหารเท่านั้น ด้านสุขภาพอนามัยก็ได้ทั้งสถานอนามัยหมู่บ้าน ซึ่งช่วยอนุเคราะห์ในสภาพยากจนได้บ้าง พวกเขาคิดว่าอาชีพรับจ้างงานเกษตรเป็นงานที่ไม่มีเกียรติ รู้สึกว่าไม่เท่าเทียมกับชาวบ้านทั่วไปที่เขามีที่ดินทำกิน เวลาที่มีงานบุญในหมู่บ้าน พวกนี้มักจะไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วม ซึ่งความจริงก็เป็นการดีที่ไม่อาจเข้าร่วมได้เพราะขาดเวลาและเสียเงินทอง

การจัดช่วงชั้นของหมู่บ้าน โดยพิจารณาอาชีพในหมู่บ้านนี้ จึงพบว่า อาชีพรับราชการหรือลูกจ้างประจำในหน่วยงานราชการอยู่ในระดับบนสุด ระดับกลาง กละกันความลำดับคั้งนี้คือ อาชีพเกษตรกรรม อาชีพช่างฝีมือ และกรรมการรับจ้างทั่วไป และอาชีพค้าขาย รับจ้างงานบริการ อาชีพที่จัดว่าอยู่ในช่วงชั้นต่ำคือ อาชีพรับจ้างงานเกษตรกรรม ข้อมูลเชิงคุณภาพได้ให้ภาพที่สอดคล้องกัน สมาชิกของหมู่บ้านนี้ให้อาชีพเกษตรกรรม เป็น

หลักหรือหัวใจสำคัญของชุมชนชนบทของสังคมไทย ไม่ต่างจากหมู่บ้านอื่น ๆ ถึงแม้ว่าในหมู่บ้านนี้ ประชากรจะเคยมีประสบการณ์ฯ กับการมีอาชีพนอกเกษตรและนอกประเทศก็ตาม นอกนั้นจากการสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ ในกรณีอาชีพอื่น ๆ ก็พบว่า ชาวบ้านมองความแตกต่างของฐานะห้องกันกับข้อมูลที่พบในการสำรวจตามแบบสอบถาม

สิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน จากข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ มีคะแนนสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่ในช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำร้อยละ 20.5 และช่วงชั้นต่ำร้อยละ 18.0 นอกนั้นอยู่ในช่วงชั้นกลางและกลางก่อนข้างสูง ร้อยละ 10.7 และ 0.8 ตามลำดับ แต่ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดได้คะแนนอยู่ในช่วงชั้นสูงเลย นั่นคือ ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากแล้วมีคะแนนสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่ในช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำและช่วงชั้นต่ำ แต่สำหรับผู้ที่ไม่ม่ประสบการณ์ฯ พบว่า มีคะแนนสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่ในช่วงชั้นต่ำ ร้อยละ 23.8 และช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำ ร้อยละ 16.4 นอกนั้นอยู่ในช่วงชั้นกลาง กลางก่อนข้างสูงและสูง ร้อยละ 6.6 2.5 และ 0.8 ตามลำดับ จากข้อมูลข้างบนนี้เราจะเห็นว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมของหมู่บ้าน-ที่พิจารณาจาก สิ่งของเครื่องใช้ฯ พบว่า ทั้งผู้มี - ไม่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นต่ำถึง ร้อยละ 41.8 และช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำ ร้อยละ 36.9 (ดูตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 ร้อยละของการจัดช่วงชั้นทางสังคมแบ่งตามสิ่งของเครื่องใช้ฯ ระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในตะวันออกกลางกับผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ

สิ่งของเครื่องใช้ฯ	ผู้มีประสบการณ์ฯ	ผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ	รวม
ชั้นสูง (172-213)	-	0.8 (1)	0.8 (1)
ชั้นกลางก่อนข้างสูง (129-171)	0.8 (13)	2.5 (3)	3.3 (4)
ชั้นกลาง (86-128)	10.7 (13)	6.6 (8)	17.3 (21)
ชั้นกลางก่อนข้างต่ำ (43-85)	20.5 (25)	16.4 (20)	36.9 (45)
ชั้นต่ำ (0-42)	18.0 (22)	23.8 (29)	41.8 (51)
รวม	50.0 (61)	50.0 (61)	100.0 (122)

ตารางที่ 8.1 แสดงการจัดช่วงชั้นสังคม แบ่งตามคะแนนสิ่งของเครื่องใช้

ประเภทเครื่องใช้	ช่วงชั้น	
<p>รถยนต์ส่วนตัว รถปิกอัพ เตาแก๊ส เครื่องเล่นวีดีโอเทป สเตอริโอ เครื่องสูบน้ำ โทรทัศน์สี นาฬิกาแขวน กล้องถ่ายรูป เตาไฟฟ้า จักรเย็บผ้า รถจักรยานยนต์ ตู้เย็น แก้วรับแขก เครื่องเล่นวิทยุเทป โทรทัศน์ขาวดำ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุทรานซิสเตอร์ รถจักรยาน เตารีดไฟฟ้า พัดลม</p>	สูง	
<p>เครื่องเล่นวีดีโอเทป สเตอริโอ เครื่องสูบน้ำ โทรทัศน์สี นาฬิกาแขวน กล้องถ่ายรูป เตาไฟฟ้า จักรเย็บผ้า รถจักรยานยนต์ ตู้เย็น แก้วรับ-แขก เครื่องเล่นวิทยุเทป โทรทัศน์ขาวดำ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุทราน-ซิสเตอร์ รถจักรยาน เตารีดไฟฟ้า พัดลม</p>	กลางก่อน ข้างสูง	สูง
<p>เครื่องสูบน้ำ โทรทัศน์สี นาฬิกาแขวน กล้องถ่ายรูป เตาไฟฟ้า จักรเย็บผ้า รถจักรยานยนต์ ตู้เย็น แก้วรับแขก เครื่องเล่นวิทยุเทป โทรทัศน์ขาวดำ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุทรานซิสเตอร์ รถจักรยาน เตารีดไฟฟ้า พัดลม</p>	กลาง	
<p>กล้องถ่ายรูป เตาไฟฟ้า จักรเย็บผ้า รถจักรยานยนต์ ตู้เย็น แก้วรับ-แขก เครื่องเล่นวิทยุเทป โทรทัศน์ขาวดำ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุ-ทรานซิสเตอร์ รถจักรยาน เตารีดไฟฟ้า พัดลม</p>	กลางก่อน ข้างต่ำ	ต่ำ
<p>แก้วรับแขก เครื่องเล่นวิทยุเทป โทรทัศน์ขาวดำ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า วิทยุทรานซิสเตอร์ รถจักรยาน เตารีดไฟฟ้า พัดลม</p>	ต่ำ	ต่ำ

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในขณะที่เก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยได้สังเกตสิ่งของเครื่องใช้ฯ ภายในบ้าน พบว่า ลักษณะของหมู่บ้านทั้งผู้ที่มี - ไม่มีประสบ-

การณ้ เป็นบ้านสองชั้น ๆ บนสร้างด้วยไม้ ชั้นล่างสร้างด้วยอิฐ ส่วนมากเป็นการต่อ-
 เติมภายหลังบ้านของผู้ที่มีประสภการณ้ ส่วนมากต่อเติมหลังจากไปทำงานฯ มาแล้ว
 ลักษณะบ้านใหม่กว่าผู้ที่ไม่มีประสภการณ้ ชั้นล่างที่ต่อเติมด้วยอิฐใหม่นั้นส่วนมากจะมีตู้
 กระจกสำหรับโชว์สิ่งของเครื่องใช้ฯ เช่น แก้วน้ำพร้อมเยือกใส่น้ำที่เป็นชุก จาน ช้อน-
 ช่อม ชุกกาแฟ เครื่องปั้นน้ำผลไม้ ฯลฯ เมื่อถามถึงการใ้ประโยชน์จากสิ่งของเครื่อง
 ใช้ฯ เหล่านั้น ทราบว่าไว้สำหรับรับแขก แม้ว่าปกติจะไม่ค่อยนัก บางบ้านจะแยกเครื่อง
 ใช้ฯ ดังนี้ พวกเครื่องครัวจะไว้ชั้นล่างของตู้โชว์ นอกนั้นพวกเครื่องไฟฟ้าและสินค้าที่
 ซื้อมาจากตะวันออกกลาง เช่น เตารีดไฟฟ้า กล้องถ่ายภาพ กรอบรูป นาฬิกา อยู่ชั้นบน
 นอกจากนั้นบ้านที่ต่อเติมชั้นล่างใหม่มักซื้อชุดเก้าอี้รับแขกไว้ภายในบ้าน

จากสภาพที่เห็นได้ชัดเจน ผู้ที่มีประสภการณ้ ในประเทศซาอุดีอาระเบียส่วน
 มากหรือเกือบทุกรายจะนำเครื่องใช้ไฟฟ้ามาจากต่างประเทศ เช่น สเตอริโอและทำให้
 เริ่มสนใจฟังรายการเพลงสถานีวิทยุ เอฟ-เอ็ม (F.M.) มากกว่า เอ-เอ็ม (A.M.)
 โดยให้เหตุผลว่าเสียงดีกว่า มีการซื้อเทปคาสเซต (Cassette) มาประกอบการหย่อน
 ใจ วิทยุทรานซิสเตอร์ ซึ่งแต่เดิมแพร่หลายก็ถูกแทนที่โดยเครื่องเสียงสเตอริโอ และ
 วิทยุเทปกลาสเซท

ในบรรดาส่งของเครื่องใช้ฯ ระหว่างผู้มี - ไม่มีประสภการณ้ นั้น ผู้ที่ไม่มี
 ประสภการณ้ สิ่งของเครื่องใช้ฯ ที่มีอยู่ค่อนข้างเก่ากว่าผู้ที่มีประสภการณ้ โดยผู้ที่มี
 ประสภการณ้ เพิ่งซื้อเมื่อไม่นาน โดยเฉพาะรถจักรยาน จะเห็นว่าผู้มีประสภการณ้ จะ
 ซื้อรุ่นใหม่กว่าและโทรทัศน์ ผู้ที่มีประสภการณ้ ส่วนมากซื้อเป็นโทรทัศน์สี นอกจากนั้นผู้มี
 ประสภการณ้ มักนำกล้องถ่ายภาพจากต่างประเทศเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน ถึงแม้ว่าจะถ่ายภาพ
 ไม่เป็นก็ตาม ถามถึงเหตุผลในการซื้อกล้องถ่ายภาพ ได้คำตอบว่า เอาไว้ใช้ในหมู่บ้าน
 เวลามีงาน แต่ถ้าคนถ่ายไม่เป็นก็จ้างวานคนอื่นถ่ายได้ และคนทั่วไปในหมู่บ้านก็ต้องการ
 มีกล้องถ่ายภาพแต่ราคาในเมืองไทยแพง จึงทำให้ความสามารถในการซื้อไม่พอ แต่พวกเขา
 มีความสามารถในการซื้ออีกอย่างหนึ่งราคาในประเทศซาอุดีอาระเบียถูกกว่าในเมืองไทย
 มาก แต่บางคนบอกว่าคนอื่นเขาซื้อก็ซื้อบ้าง ถ้าไม่ใช่ก็เอามาขายต่อในเมืองไทยได้
 เพราะประเทศซาอุดีอาระเบียอนุญาตให้เอาสิ่งเหล่านี้ออกนอกประเทศได้

จากการถามถึงสิ่งของเครื่องใช้ฯ ของผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ว่าซื้อสิ่งเหล่านี้เมื่อใด ส่วนมากบอกว่าซื้อเมื่อไปทำงานฯ เพราะมีความสามารถในการซื้อมากขึ้น เพราะเงินที่ส่งมาจากการทำงานในตะวันออกกลาง และบางคนก็ซื้อมาจากประเทศที่ตนไปทำงาน ดังนั้น เมื่อก่อนไปทำงานฯ ไม่สามารถที่จะหาเงินมาซื้อสิ่งของเหล่านี้ได้ แต่ต้องการที่จะมีสิ่งเหล่านี้อยู่แล้ว เมื่อมีโอกาสไปทำงานฯ ทำให้มีความสามารถในการซื้อ จึงซื้อสิ่งที่คิดว่าอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ สามารถจัดตนเองให้อยู่ในช่วงชั้นกลาง แต่ยังเป็นชั้นกลางค่อนข้างต่ำ นั่นคือ เขาเลื่อนฐานะคิชั้นมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ มากขึ้นแต่ก็ยังไม่จัดว่าเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูง เพราะสิ่งของเครื่องใช้ฯ ที่หามาได้นั้นแสดงเพียงแต่เป็นช่วงชั้นกลางเท่านั้น เมื่อใช้เกณฑ์การแบ่งช่วงชั้นจากสิ่งของเครื่องใช้ฯ (ตารางที่ 8 และ 8.1) จะพบว่า ในหมู่บ้านนี้ มีผู้ที่มีสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่ในระดับช่วงชั้นสูงน้อยมาก นั่นคือ ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ไม่มีผู้ใดที่อยู่ในช่วงชั้นสูงเลย แต่ผู้ที่ไม่ประสบการณ์ฯ มีผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูงเพียงคนเดียว (จากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมา) และที่สังเกตดูชาวบ้านทั่วไป ไม่ค่อยมีรถเก๋งหรือรถส่วนตัว (สิ่งของเครื่องใช้ฯ ที่แสดงถึงการจัดช่วงชั้นในระดับสูงคือ วิกิโธ เต่าแก๊ส รถปิกอัพ และรถยนต์ส่วนตัว) ชาวบ้านบอกว่ารถปิกอัพมีประโยชน์หลายอย่าง เช่น เวลาที่ต้องการใช้งานบรรทุกสิ่งของ รถปิกอัพจะบรรทุกได้มากกว่า ค่าใช้จ่ายจะประหยัดกว่ารถยนต์ส่วนตัว และราคาของรถยนต์ส่วนตัวสูงมาก แต่ประโยชน์ใช้สอยไม่มากเท่ารถปิกอัพ จึงทำให้ชาวบ้านมองว่า รถส่วนตัวเป็นสิ่งที่ฟุ่มเฟือยเพียงแสดงว่าคนมีเงินและจัดว่าอยู่ในช่วงชั้นสูง นอกจากนั้นภายในบ้านของผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นสูง จะมีเครื่องเล่นวิกิโธเทป หรือมโหรี-ทัศนีสี่ ซึ่งตั้งโชว์ เวลาที่เบิจะจะมีเพื่อนบ้านมาขอออดูด้วย แต่ผู้ที่อยู่ในช่วงชั้นกลางและต่ำไม่ปรากฏว่ามีเครื่องเล่นวิกิโธ

จากการจัดช่วงชั้นที่ใช้สิ่งของเครื่องใช้ฯ เป็นเกณฑ์ในการแบ่งนั้น ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพจึง พบว่า ทั้งผู้มี - ไม่มีประสบการณ์ส่วนมากจัดอยู่ในช่วงชั้นต่ำและกลางค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่มีประสบการณ์ฯ กับผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ จะพบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ นั้นอยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำมากกว่าจะอยู่ในช่วงชั้นต่ำ ซึ่งตรงข้ามกับผู้ที่ไม่ประสบการณ์ฯ (ผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นต่ำมากกว่าช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำ) ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีประสบการณ์ฯ มีความสามารถในการซื้อสิ่ง

ของเครื่องใช้ฯ โดยอาศัยเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ นั้นเอง ซึ่งเดิมอาจอยู่ในช่วงต่ำมาก่อนก็เป็นได้ (คู่ได้จากการเลื่อนฐานะทางสังคม และแบบแผนการใช้จ่ายเงินของผู้ที่มีประสบการณ์ฯ)

ปัจจัยทางด้านสังคม

ระดับการศึกษา ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากจบการศึกษาระดับ ป.4 หรืออยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำถึง ร้อยละ 35.3 ซึ่งเป็นพวกที่อ่านออกเขียนได้ ตลอดจนติดต่อกับทางราชการได้อย่างสะดวก ในการคิดต่อเรื่องที่จะไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งต้องใช้ความรู้ที่สามารถเข้าใจถึงสัญญาต่าง ๆ ที่จะทำบริษัท ดังนั้น จึงทำให้ผู้ที่ไม่รู้หนังสือไม่สามารถไปทำงานฯ ได้ และข้อมูลที่พบก็ปรากฏว่าไม่มีผู้ที่ไม่รู้หนังสือไปทำงานฯ เลย นอกจากนั้นในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ยังจบการศึกษาระดับ ป.7-ม.ศ.5 หรืออยู่ในช่วงชั้นกลาง ร้อยละ 13.1 และจบการศึกษาระดับ ปวช. - อนุปริญญา หรืออยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างสูง เพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้น แต่ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดที่จบปริญญาตรีหรือสูงกว่า ไปทำงานในตะวันออกกลางเลยในหมู่บ้านนี้ แต่สำหรับในกลุ่มผู้ไม่มีประสบการณ์ฯ พบว่า ส่วนมากจบการศึกษาระดับ ป.4 หรืออยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำถึง ร้อยละ 40.2 และมีผู้ที่จบการศึกษาระดับสูงเพียงร้อยละ 0.8 และ ผู้ที่ไม่มีการศึกษาเพียงร้อยละ 0.8 เท่านั้น และเมื่อพิจารณาของหมู่บ้าน ทั้งผู้ที่มี-ไม่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากจบการศึกษาในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำถึงร้อยละ 75.5 และจบการศึกษาระดับช่วงชั้นกลางร้อยละ 20.5 นั่นคือ ระหว่างผู้ที่มี - ไม่มีประสบการณ์ฯ ระดับการศึกษาไม่มีความแตกต่างกันนัก (ตารางที่ 9)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 ร้อยละของการจัดข่วงชั้นทางสังคมแบ่งตามระดับการศึกษา ระหว่างผู้ที่มี
ประสบการณ์ไปทำงานในตะวันออกกลางกับผู้ไม่มีประสบการณ์

ระดับการศึกษา	ผู้ที่มีประสบการณ์	ผู้ไม่มีประสบการณ์	รวม
ชั้นสูง (ปริญญาตรีและสูงกว่า)	-	0.8 (1)	0.8 (1)
ชั้นกลางก่อนข้างสูง (ปวช.-อนุปริญญา)	1.6 (16)	0.8 (1)	2.5 (3)
ชั้นกลาง (ป.7-ม.ศ.5)	13.1 (16)	7.4 (9)	20.5 (25)
ชั้นกลางก่อนข้างต่ำ (ป.4)	35.3 (43)	40.1 (49)	75.4 (92)
ชั้นต่ำ (ไม่มีการศึกษา)	-	0.8 (1)	0.8 (1)
รวม	50.0 (61)	50.0 (61)	100.0 (122)

ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ นั้นส่วนมากเป็นพวกที่จบการศึกษาระดับ ป.4 พวกนี้อ่านออกเขียนได้ และสามารถคิดต่อเข้าใจเกี่ยวกับสัญญาในการไปทำงานในตะวันออกกลาง แน่นนอนผู้จบชั้น ป.4 ไม่มีผู้ใดที่พูดหรือเข้าใจภาษาอังกฤษหรือภาษาอาหรับ แต่ไม่เป็นปัญหาสำหรับการไปทำงานในตะวันออกกลาง เหตุผลคือในประเทศที่ไปทำงานจะมีหัวหน้างานเป็นคนต่างประเทศที่สามารถติดต่อกับคนงานไทยได้ และผู้ที่มีประสบการณ์ เล่าว่าส่วนมากใช้ภาษาไทยภาคกลางและทำกริยาท่าทางประกอบ (ภาษาใบ้) ก็พอเข้าใจและเมื่อทำงานไปได้สักระยะหนึ่งพวกคนงานจะเรียนรู้ศัพท์ที่ใช้ประจำได้*

* ศัพท์เช่นคำว่า over time ซึ่งส่วนมากแรงงานไทย หมายถึง การทำล่วงเวลา นอกจากที่ตกลงในสัญญาและพวกตนจะได้รับรายได้พิเศษนอกเหนือจากเงินเดือน และมักพูดสั้น ๆ ว่าได้รับ "ค่าโอ"

เมื่อถามฐานะระดับการศึกษา ป.4 น่าจะอยู่ระดับใดของสังคมส่วนมากตอบว่า
 จบชั้น ป.4 ยังก็น่าจะเป็นพวกที่มีการศึกษาในระดับต่ำ เหตุผลคือ ในสมัยที่ผู้ตอบเข้าโรง-
 เรียนไม่ได้เข้าด้วยความสะดวกใจ แต่เป็นการบังคับให้เข้าโรงเรียนตามพระราชบัญญัติ
 การประถมศึกษาแห่งชาติ ที่กำหนดให้เด็กไทยที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ (ไม่เกิน 8 ปี) ต้อง
 เข้ารับการศึกษาในระบบโรงเรียน ใครฝ่าฝืนจะได้รับโทษ ดังนั้น เมื่อเรียนครบตามหลัก
 สูตรภาคบังคับก็ออกมาช่วยทางบ้านทำงาน โอกาสที่จะเรียนต่อมีน้อยมาก นอกจากพวกที่
 เรียนเก่งสอบได้ที่ 1 ใ้ทุนของจังหวัด จึงได้เรียนต่อ พวกที่จบชั้น ป.4 แล้วเรียนต่อ
 ในเมือง พวกนี้ปัจจุบันรับราชการมีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมที่มีเกียรติคนนับหน้าถือตากันมาก
 (เช่น กำนันประจักษ์ จันทวงศ์ อดีตกำนันเก่าตำบลท่าพระ ซึ่งเป็นคนที่เรียนเก่งของ
 หมู่บ้านหนองบัวคี่หมี่ในสมัยนั้นได้เข้ามาเรียนต่อในเมืองขอนแก่น จบออกมาเป็นครู แล้ว
 ต่อมาลาออก คุรายละเอียดในประวัติหมู่บ้าน) แต่ผู้ที่จบ ป.4 แล้วออกมาทำงานในหมู่-
 บ้านปัจจุบันก็เป็นเกษตรกร และงานรับจ้างทั่วไป ไม่ค่อยมีเกียรติเท่าผู้ที่เรียนสูงกว่าชั้น
 ป.4 ในปัจจุบันนี้ส่วนมากชาวบ้านจะส่งลูกให้เรียนสูง ๆ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องมาทำนา
 ทำไร่

เมื่อถามว่าผู้ที่คิดว่ามีการศึกษาระดับสูงคือพวกใด ส่วนมากตอบว่า พวกที่เรียน
 ครูหรือมหาวิทยาลัย ซึ่งการสอบเข้ายากต้องเป็นคนที่เรียนเก่ง ในหมู่บ้านต้องการส่ง
 บุตรให้เรียนในระดับสูงนี้ เพื่อที่จบออกมาจะได้มีเงินเดือนกินไม่ลำบาก นอกจากนั้นมี
 ติวอย่างจากบางครอบครัวที่ส่งลูกเรียนสูง ๆ เมื่อจบออกมารับราชการมีเงินเดือนก็จะไป
 ทำงานนอกหมู่บ้าน เมื่อกลับมาเยี่ยมบ้าน ชาวบ้านก็จะให้การต้อนรับให้เกียรติตามทุกซ่สุข
 ต่าง ๆ และผู้ที่เรียนเก่งได้ทำงานราชการนี้ จะถูกยกเป็นตัวอย่างในการสอนลูกหลานให้
 ตั้งใจเรียนจบออกมาจะได้สบายเหมือนเขา ทำให้เห็นถึงความสูงค่าของช่วงชั้นของประ-
 ชากรในหมู่บ้านได้ค่อนข้างชัดเจน ความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีการศึกษาระดับกลางกับระดับ
 สูง และค่า นั้นค่อนข้างจะวัดได้อย่างเห็นชัด เพราะผู้ที่จบการศึกษาระดับสูงในหมู่บ้านมี
 น้อยกว่าผู้ที่จบการศึกษาระดับมัธยมจะสามารถเข้ารับตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคมระดับที่ได้-
 รับรางวัลค่าตอบแทนน้อยกว่า ผู้ที่จบการศึกษาในระดับที่สังคมกำหนดว่าเป็นการศึกษาระดับ
 สูง และมีความสำคัญต่อการดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคม จึงทำให้เกณฑ์ที่มาใช้ในการ
 วัดนั้นค่อนข้างเปรียบเทียบที่ชัดเจนว่าใครอยู่ในช่วงชั้นใด สูง หรือต่ำ

กล่าวได้ว่า การจัดช่วงชั้นทางสังคมของหมู่บ้าน โดยใช้ระดับการศึกษาเป็นเกณฑ์ ในการแบ่งข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ส่วนมากทั้งผู้มี - ไม่มีประสบการณ์ฯ จบการศึกษาระดับ ป.4 ซึ่งอยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำ และผู้ที่จบการศึกษาระดับสูง และต่ำพบน้อยมาก และไม่พบเลยในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า ทั้งผู้มี - ไม่มีประสบการณ์ฯ ในการประเมินตนเองว่าตนเองจัดอยู่ในระดับใดของหมู่บ้าน พบว่า ส่วนมากตอบว่า จบชั้น ป.4 แต่คิดว่าตนเองมีการศึกษาระดับต่ำ และคิดว่า ผู้ที่มีการศึกษาสูงคือ ผู้ที่สามารถเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา แต่ทั้งนี้อาจอธิบายได้ว่า ผู้ที่จบ ป.4 แล้ว ประเมินว่าตนเองมีการศึกษาระดับต่ำ ก็เพราะว่า ในหมู่บ้านนี้ โดยทั่วไปคนส่วนมาก จบชั้น ป.4 กันมาก และมีทั้งผู้ที่มีฐานะปานกลางและยากจน ตลอดจนคนในหมู่บ้านที่ไร้การศึกษาน้อย จึงคิดว่า การศึกษาระดับ ป.4 นั้น เป็นขั้นที่ต่ำใคร ๆ ก็เรียนได้ และเมื่อจบชั้น ป.4 ก็ทำงานในระดับต่ำ ค่าตอบแทนน้อย

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หรือองค์กรต่าง ๆ ของหมู่บ้าน พบว่า กลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในระดับช่วงชั้นต่ำถึงร้อยละ 22.1 และกับช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำและกลาง ร้อยละ 13.1 เท่า ๆ กัน แต่ไม่มีผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในระดับช่วงชั้นสูงเลย แต่ในกลุ่มของผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในระดับช่วงชั้นต่ำร้อยละ 18.9 และช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 12.3 และพบว่า ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในระดับช่วงชั้นสูงร้อยละ 4.9 และเมื่อพิจารณาของประชากรทั้งผู้มี - ไม่มีประสบการณ์ฯ จะพบว่า ส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในระดับต่ำถึง ร้อยละ 41.0 และรองลงมาอยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 25.4 และในระดับกลางร้อยละ 22.9 (ดูตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 ร้อยละของการจัดช่วงชั้นทางสังคมแบ่งตามการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม
ระหว่างผู้มีประสบการณ์ไปทำงานในตะวันออกเฉียงกลางกับผู้ไม่มีประสบการณ์

การจัดช่วงชั้น	ผู้มีประสบการณ์	ผู้ไม่มีประสบการณ์	รวม
ชั้นสูง (8)	-	4.9 (6)	4.9 (6)
ชั้นกลางค่อนข้างสูง (6-7)	1.6 (16)	4.1 (5)	5.7 (7)
ชั้นกลาง (4-5)	13.1 (16)	9.8 (12)	22.9 (28)
ชั้นกลางค่อนข้างต่ำ (2-3)	13.1 (16)	12.3 (12)	25.4 (31)
ชั้นต่ำ (0-1)	22.1 (27)	18.9 (23)	41.0 (50)
รวม	50.0 (61)	50.0 (61)	100.0 (122)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านนี้มีทั้งกลุ่มที่เป็นทางการและกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ แต่สำหรับผู้ที่ เป็นหัวหน้าครอบครัวจะเป็นสมาชิก ที่เป็นทางการมากกว่าคนโสด เพราะกลุ่มทางสังคมที่ไม่เป็นทางการนั้น มีชื่อว่า "กลุ่มหนุ่มสาวประจำหมู่บ้านหนองบัวคันทิ" สมาชิกกลุ่มส่วนมากเป็นคนโสด โดยเฉพาะหัวหน้าประธานกลุ่มหนุ่มสาว ต้องมีคุณสมบัติคือ เป็นโสด กลุ่มหรือองค์กรทางสังคมที่เป็นทางการของหมู่บ้านนี้มีทั้งหมด 8 กลุ่ม

1. กลุ่มสหกรณ์การเกษตร
2. กลุ่มฌาปนกิจหมู่บ้าน
3. คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน
4. คณะกรรมการการศึกษาของหมู่บ้าน
5. คณะกรรมการวัดเทพบูรณาราม
6. กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส ปช.)
7. กลุ่มกองทุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (กนช.)
8. กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน (ลส ชบ.)

กลุ่มทางสังคมที่เป็นทางการของหมู่บ้านนี้ การเป็นสมาชิกได้ 2 วิธีคือ ด้วยวิธีการสมัครใจเข้าเป็นสมาชิก และวิธีที่ชาวบ้านหรือผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้คัดเลือกให้เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กร (เช่น คณะกรรมการ พัฒนาหมู่บ้าน การศึกษา และกรรมการวัด เป็นต้น) และสำหรับกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมของหมู่บ้านที่มีสมาชิกมาจากการคัดเลือกนั้น เป็นองค์กรที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดให้มีทุกหมู่บ้าน โดยที่ผู้นำหมู่บ้านให้คำอธิบายแก่ชาวบ้านให้เข้าใจหลักการ วิธีการดำเนินการ ตลอดจนวัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง และเมื่อชาวบ้านเข้าใจแล้วจึงนัดมาประชุมในการคัดเลือกบุคคลที่ชาวบ้านคิดว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมกับตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์กรนั้น ๆ และเมื่อบุคคลได้รับตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ แล้ว สามารถดำรงตำแหน่งตลอดไป จนกว่าจะลาออกเองหรือชาวบ้านเห็นว่าไม่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งอีกต่อไป โดยต้องเสนอต่อผู้นำที่เป็นทางการขอลดกรรมการในองค์กรเหล่านั้น ดังนั้น การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่ได้มาจากการคัดเลือกของสมาชิกในหมู่บ้านนั้น ผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกจะเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้เกียรติ และเห็นว่าเหมาะสมในหน้าที่หรือตำแหน่งและได้รับการไว้วางใจว่าสามารถทำหน้าที่ได้เหมาะสมกว่าสมาชิกคนอื่นที่ไม่ได้รับคัดเลือก และเมื่อถามเจ้าตัวที่ดำรงตำแหน่ง พบว่า ตัวเขาเองเมื่อได้รับการไว้วางใจและตั้งใจให้ทำงานเพื่อ หมู่บ้านก็ยินดีที่จะอย่างเต็มที่ โดยที่ต้องเสียสละเวลาการทำมาหากินในบางครั้งเพื่อส่วนรวมหรือหมู่บ้านนั่นเอง ซึ่งข้อจำกัดในเรื่องการเสียสละเวลาที่ชาวบ้านโดยทั่วไปไม่สามารถทำได้มากนัก เพราะช่วงที่จะต้องทำมาหากิน จึงทำให้ผู้ที่ไม่มีประสบการณ์สามารถรับตำแหน่งและสามารถทำงานในตำแหน่งหน้าที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ เนื่องจากตนเองประกอบอาชีพในหมู่บ้านสามารถเสียสละเวลาให้กับกิจกรรม เพื่อส่วนรวมได้

แต่ในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์แล้ว กลับมาอยู่ในหมู่บ้านมักจะอ้างว่าตนเองไม่ค่อยมีเวลามากนัก และยังไม่พร้อมที่จะเข้ารับตำแหน่ง เพราะจากบ้านไปนานเรื่องราวของหมู่บ้านอาจเปลี่ยนแปลงไปขอให้อยู่ในหมู่บ้านอีกสักระยะหนึ่งก่อน และบางคนอ้างว่า ตนเองยังต้องการกลับไปทำงานในตะวันออกกลางอีกถ้าทางบริษัทเรียกตัว จึงไม่ยอมรับตำแหน่งต่าง ๆ แต่สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมที่ตนเองสมัครใจเข้าเป็นสมาชิกนั้น ส่วนมากผู้ที่มีประสบการณ์ มักจะเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของหมู่บ้าน เพราะให้คู่สมรสสมัครเป็นสมาชิกแทนได้และเสียเงินค่าสมาชิกทุกเดือน ซึ่งตนเองและครอบครัวจะได้รับผลตอบแทนในระยะยาว และนอกจากนั้นเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์เพื่อการเกษตร สำหรับผู้ที่ประกอบ-

อาชีพเกษตรกรรมส่วนมากผู้ที่มีประสบการณ์ มักเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตรเมื่อตนเอง กลับมาประกอบอาชีพเกษตรกรรมในหมู่บ้าน ตามถึงเหตุผลในการเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ ทราบว่า ได้รับผลประโยชน์จากการเข้าเป็นสมาชิกคือ ได้รับสิทธิต่าง ๆ ตลอดจนในด้าน ทุนที่นำมาใช้จ่ายในฤดูกาลเพาะปลูกสามารถกู้กับสหกรณ์ได้ด้วยอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าการกู้ ยืมจากเอกชน และคิดว่าไม่น่าอายที่หันหลังให้กับการเกษตร เพราะตนเองสามารถใช้ หนี้ได้เมื่อตนขายผลผลิต แต่สำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้ ประสบการณ์ บางคนตอบว่าต้องการที่จะเป็น สมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตร แต่ไม่สามารถเป็นได้เพราะหลักทรัพย์ไม่พอ นอกนั้นเป็นกลุ่ม ที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติ ทั้งผู้ที่มี - ไม่มีประสบการณ์ ต่างก็ตอบว่าต้อง การเข้าร่วมถ้าเป็นช่วงที่ตนมีเวลาและมีความพร้อมที่จะเข้ารับการฝึกอบรม แต่ในการ สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมนี้ จะกำหนดจำนวนที่จะเข้ารับการฝึกอบรม

ดังนั้น เมื่อถามผู้ที่มีประสบการณ์ ว่าคิดว่าตนเองเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมาก น้อยเพียงใด ตอบว่า เป็นสมาชิกในบางกลุ่มที่ได้มาจากการคัดเลือกของชาวบ้านนั้นตนเอง ไม่ต้องการอยากจะรับ เพราะคิดว่าคงจะทำงานให้หมู่บ้านไม่เต็มที่ เพราะบางที่อาจจะ ต้องไปทำงานในต่างประเทศ แต่ว่าตนเองก็ร่วมกิจกรรมช่วยเหลือทุกครั้งหมู่บ้านประกอบ กิจกรรมต่าง ๆ โดยบางครั้งไปร่วมโดยใช้แรงงาน บางครั้งโดยการบริจาคเงิน ตัวเขา เองคิดว่าการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมอยู่ในระดับกลาง แต่จะดีกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ ประสบการณ์ เพราะผู้ที่ไม่มีความรู้ ประสบการณ์ จะมีเวลาทำงานเพื่อหมู่บ้านมากกว่าตน และคนพวกนี้ส่วนมาก เป็นผู้ที่ชาวบ้านเห็นผลงานว่าเป็นคนที่ทำงานเพื่อหมู่บ้าน และค่อนข้างจะมีฐานะความเป็น อยู่ในระดับกลาง ๆ หรือบางคนก็กลางค่อนข้างสูง

กลุ่มที่ไม่เป็นทางการในหมู่บ้านมีหนึ่งกลุ่มชื่อว่า "กลุ่มหนุ่มสาวบ้านหนองบัวคันทิ" "

ลักษณะของการรวมกลุ่ม สมาชิกส่วนมากสมัครใจเข้าเป็นสมาชิก การจัดตั้ง- กลุ่มนี้ โดยผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ อายุ 22 ปีเป็นคนโสด ได้ไปศึกษาการทำงานของ กลุ่มหนุ่มสาวบ้านหนองไช้* ลักษณะการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มนี้สอดคล้องกับหลักพัฒนา

* หมู่บ้านหนองไช้ เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลรองชนะเลิศการประกวดหมู่บ้าน พัฒนาของจังหวัดขอนแก่น อยู่ในเขตตำบลท่าพระคึกกับหมู่บ้านหนองบัวคันทิ

ชุมชนที่ต้องการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสามารถช่วยตนเองได้

คุณสมบัติของสมาชิก ต้องเป็นประชากรวัยหนุ่มสาว และเป็นโสด แต่ผู้ที่สมรสแล้วถ้าต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ก็เข้ามาเป็นสมาชิกได้แต่เป็นเพียงกรรมการที่ปรึกษาเท่านั้น

วิธีการดำเนินงาน กลุ่มนี้เริ่มจัดตั้งเมื่อต้นปี 2528 โดยศึกษาจากการทำงาน ของหมู่บ้านหนองโซ้ย การทำงานแบ่งออกเป็นกลุ่มทั้งหมด 10 กลุ่ม โดยถือเกณฑ์หมู่บ้าน เป็นเกณฑ์แบ่ง กล่าวคือ กลุ่มละหนึ่งกลุ่ม แต่ถ้ากลุ่มใดสมาชิกวัยหนุ่มสาวมีปริมาณน้อยก็จะ รวมกับกลุ่มที่มีน้อยด้วยกันเป็นหนึ่งกลุ่มตามความเหมาะสม โดยที่แต่ละกลุ่มจะเลือกประธาน กลุ่มมาเป็นตัวแทนในการประชุมดำเนินงานต่าง ๆ การประชุมประธานกลุ่มจะประชุมกัน เดือนละครั้ง แต่เมื่อมีกิจกรรมของหมู่บ้านจะเรียกประชุมสมาชิกทั้งหมด ช่วงแรกประชุม ที่ศาลาประชาคมของหมู่บ้าน แต่ต่อมาประชุมที่วัด เพราะสะดวกในการใช้เครื่องขยายเสียง ในขณะที่ประชุมปรึกษาหารือกันสมาชิกจะต้องแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ (การทำงานกลุ่มนี้ ไม่มีค่าตอบแทนเป็นเงิน)

ผลงานที่ทำผ่านมาแล้ว ครั้งแรกงานสงกรานต์แบ่งเป็นกลุ่มที่สร้างน้ำผู้อาวุโสของกลุ่มนั้น ๆ คอนบ่ายก่อดพระทรายรอบ ๆ โบสถ์ และในวันที่ 15 เมษายน 2528 เล่นสาคน้ำ สงกรานต์ที่บริเวณแก่งฟ้า เป็นงานเกี่ยวกับฟื้นฟูประเพณีโบราณ ครั้งที่สอง วันที่ 12 สิงหาคม 2528 เป็นวันแม่แห่งชาติ กลุ่มจะทำงานร่วมกับกรมการพัฒนาหมู่บ้าน ช่วยกัน สร้างศาลารอรถโดยสารของหมู่บ้าน และประกอบพิธีถวายพระพรแด่สมเด็จพระราชินีนาถ ต่อมาในวันที่ 27 - 29 ตุลาคม 2528 จัดงานวันออกพรรษาของหมู่บ้านร่วมกับกรมการพัฒนาหมู่บ้าน โดยการจัดแสดงละครของแต่ละกลุ่ม และบางกลุ่มจัดกิจกรรมหาเงินเข้าวัด เช่น ขายกระทง* การแข่งขันวิ่งหนูลงรู เป็นต้น

---

*ในภาคอีสานชาวบ้านมักนิยมลอยกระทงในช่วงที่ออกพรรษา ไม่เหมือนในภาคอื่น ๆ ที่ลอยกระทงในวันเพ็ญเดือนสิบสอง

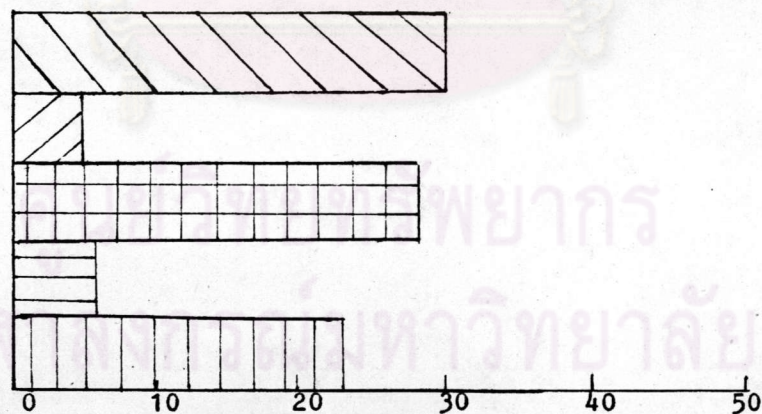
จากการจัดช่วงชั้นทางสังคมของหมู่บ้านโดยใช้การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในระดับต่ำ รองลงมาคือ ระดับกลางก่อนข้างต่ำ ทั้งผู้ที่มี - ไม่มีประสบการณ์ แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่าผู้ที่มีประสบการณ์ ตอบว่าตนเองคิดว่าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในระดับกลางมากกว่าตอบว่าในระดับต่ำ แต่ผู้ที่ไม่มีความรู้ประสบการณ์ ตอบว่าตนเองเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในระดับต่ำ เพราะต้องใช้เวลาในการทำมาหากินและไม่มีความสามารถที่จะเป็นผู้ที่จะทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน

สรุปการจัดช่วง ชั้นทางสังคมของหมู่บ้านที่มีประชากรไปทำงานในตะวันออกกลางตามตัวแปรต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม โดยแบ่งเป็น 5 ช่วงชั้น ต่อไปนี้

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

1. ระดับรายได้ ทั้งผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ อยู่ในช่วงชั้นสูง ร้อยละ 30.3 ชั้นกลางก่อนข้างสูง ร้อยละ 4.9 ชั้นกลาง ร้อยละ 28.7 ชั้นกลางก่อนข้างต่ำ ร้อยละ 5.7 และชั้นต่ำ ร้อยละ 23.8 โดยแสดงเป็นกราฟข้างล่าง

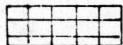
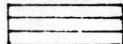

ช่วงชั้น

ร้อยละ

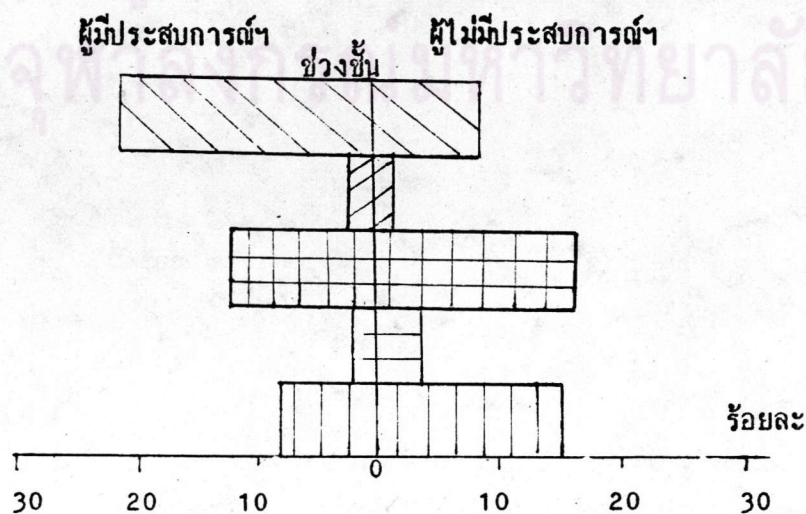
ภาพที่ 1

สัญลักษณ์แสดงช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากระดับรายได้

สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ
	สูง	30.3
	กลาง-สูง	4.9
	กลาง	28.7
	กลาง-ต่ำ	5.7
	ต่ำ	23.8

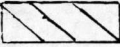
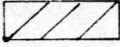
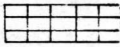
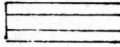
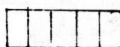
เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ พบว่า ผู้มีประสบการณ์ อยู่ในช่วงสูงร้อยละ 21.3 ชั้นกลางก่อนข้างสูงร้อยละ 2.5 ชั้นกลางร้อยละ 12.3 ชั้นกลางก่อนข้างต่ำร้อยละ 1.6 และชั้นต่ำร้อยละ 8.2 ส่วนผู้ไม่มีประสบการณ์ อยู่ในช่วงชั้นสูงร้อยละ 9.0 น้อยกว่าผู้มีประสบการณ์ ร้อยละ 12.3 ชั้นกลางก่อนข้างสูงร้อยละ 2.5 เท่ากับผู้มีประสบการณ์ ชั้นกลางร้อยละ 16.4 ชั้นกลางก่อนข้างต่ำร้อยละ 4.1 และชั้นต่ำร้อยละ 15.6 ซึ่งทั้ง 3 ช่วงชั้นมีจำนวนมากกว่าผู้มีประสบการณ์ ผลจากการจัดช่วงชั้นทางรายได้ที่แตกต่างระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ นี้จะเห็นว่า ผู้มีประสบการณ์ อยู่ในช่วงชั้นที่สูงกว่าผู้ไม่มีประสบการณ์ ดังภาพ

ภาพแสดงความแตกต่างช่วงชั้นทางสังคมระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องระดับรายได้

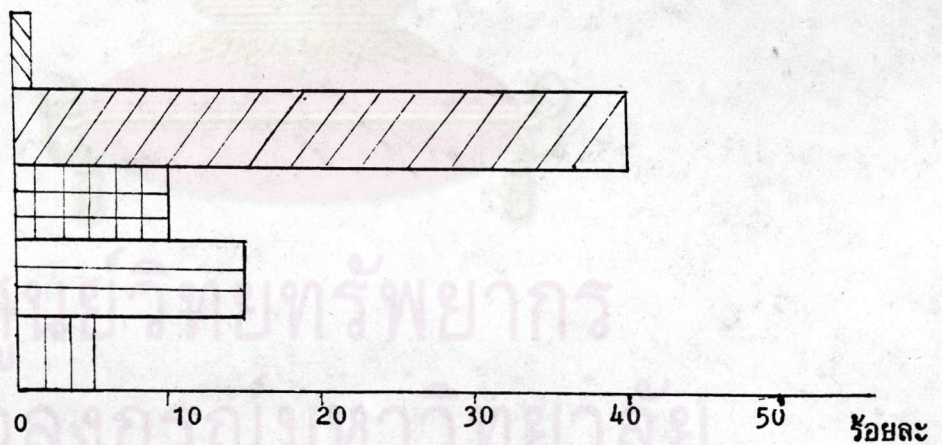
ภาพที่ 2

สัญลักษณ์แสดงความแตกต่างช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากรายได้

สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ	
		ผู้มีประสบฯ	ไม่มีประสบฯ
	สูง	21.3	9.0
	กลาง-สูง	2.5	2.5
	กลาง	12.3	16.4
	กลาง-ต่ำ	1.6	4.1
	ต่ำ	8.2	15.6

2. ประเภทอาชีพ ทั้งผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ฯ ประกอบอาชีพในระดับสูงร้อยละ 2.5 ชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 41.9 ชั้นกลางร้อยละ 10.7 ชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 15.6 และชั้นต่ำร้อยละ 4.9 ดังภาพข้างล่าง

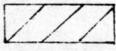
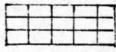
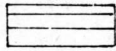
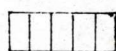
ช่วงชั้น

ภาพที่ 3

สัญลักษณ์แสดงช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากอาชีพ

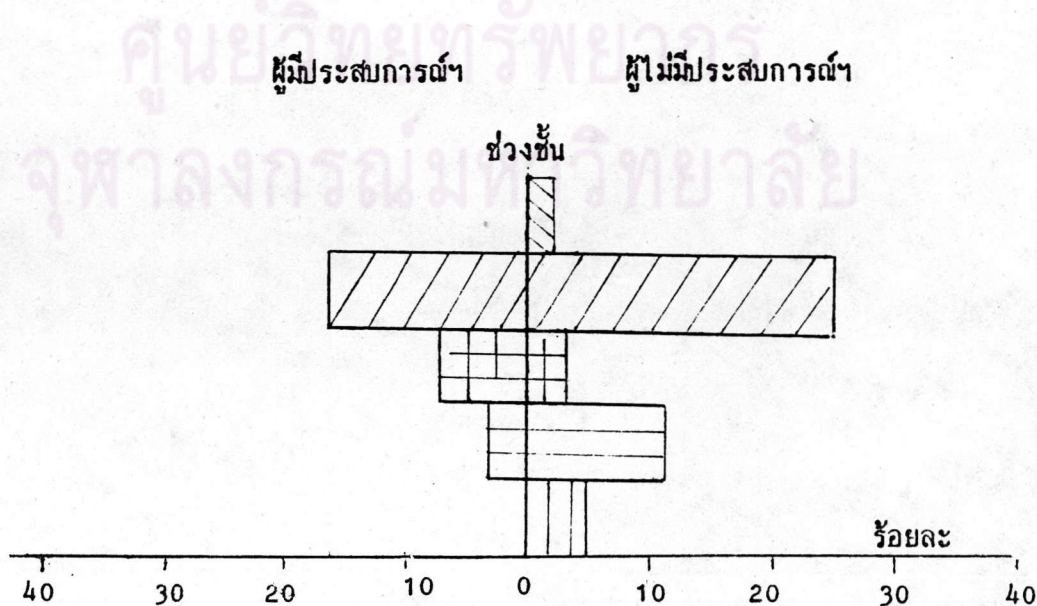

สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ
	สูง	2.5
	กลาง-สูง	41.9
	กลาง	10.7
	กลาง-ต่ำ	15.6
	ต่ำ	4.9

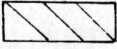
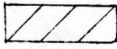
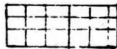
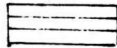
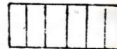
เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องอาชีพ พบว่า ผู้มีประสบการณ์ ไม่มีผู้ใดที่กลับมาทำงานอยู่ในช่วงชั้นสูง-ต่ำ ของหมู่บ้านเลย (รับราชการ และรับจ้างงานเกษตรกรรม ตามลำดับ) แต่อยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 16.4 ชั้นกลางร้อยละ 7.4 ชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 3.3 แต่สำหรับผู้ไม่มีประสบการณ์ พบว่า มีผู้ประกอบอาชีพอยู่ในช่วงชั้นสูงเพียงร้อยละ 2.5 ชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 25.4 มากกว่าผู้มีประสบการณ์ ร้อยละ 9.0 ชั้นกลางร้อยละ 3.3 น้อยกว่าผู้มีประสบการณ์ ชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 12.3 มากกว่าผู้มีประสบการณ์ ร้อยละ 9.8 และ อยู่ในช่วงชั้นต่ำร้อยละ 4.9 ดังภาพแสดงความแตกต่างทางช่วงชั้นสังคม พิจารณาจากอาชีพ

ภาพแสดงช่วงชั้นทางสังคมระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องอาชีพ

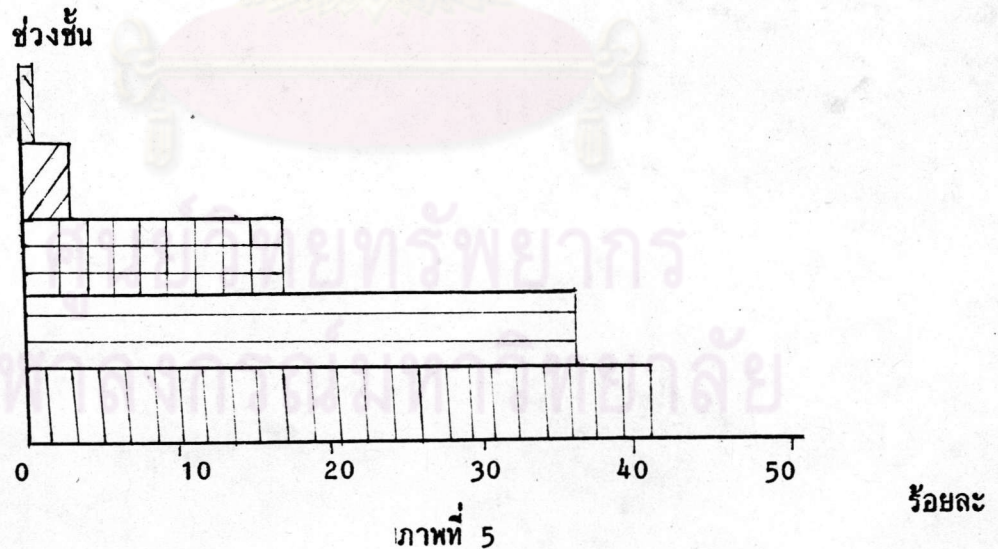

ภาพที่ 4

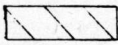
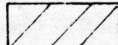
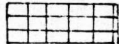
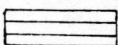
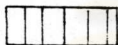
สัญลักษณ์แสดงความแตกต่างช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากอาชีพ

สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ	
		มีประสบการณ์	ไม่มีประสบการณ์
	สูง	-	2.5
	กลาง-สูง	16.4	25.4
	กลาง	7.4	3.3
	กลาง-ต่ำ	3.3	12.3
	ต่ำ	-	4.9

3. สิ่งของเครื่องใช้ ทั้งผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ มีสิ่งของเครื่องใช้ ในช่วงชั้นสูงเพียงร้อยละ 0.8 เท่านั้น ชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 3.3 ชั้นกลางร้อยละ 17.3 ชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 36.9 และในช่วงชั้นต่ำร้อยละ 41.8 ดังภาพ

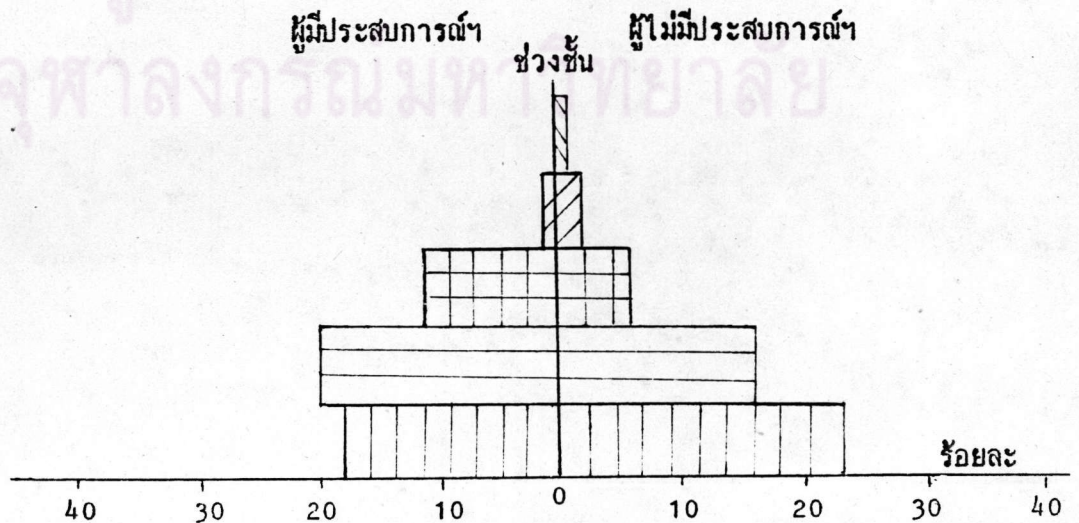

สัญลักษณ์แสดงช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากสิ่งของเครื่องใช้

สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ
	สูง	0.8
	กลาง-สูง	3.3
	กลาง	17.3
	กลาง-ต่ำ	36.9
	ต่ำ	41.8

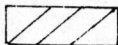
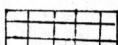
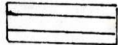
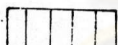
เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องสิ่งของเครื่องใช้ พบว่า ผู้มีประสบการณ์ ไม่มีผู้ใดที่มีสิ่งของเครื่องใช้อยู่ในช่วงชั้นสูงเลย แต่อยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างสูงเพียงร้อยละ 0.8 ชั้นกลางร้อยละ 10.7 ส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 20.5 และในช่วงชั้นต่ำร้อยละ 18.0 สำหรับผู้ไม่มีประสบการณ์ พบว่า ผู้มีสิ่งของอยู่ในช่วงชั้นสูงเพียงร้อยละ 0.8 ชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 2.5 มากกว่าผู้มีประสบการณ์ ส่วนในชั้นกลางร้อยละ 6.6 ชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 16.4 (ทั้ง 2 ชั้นน้อยกว่าผู้มีประสบการณ์) แต่ในชั้นต่ำร้อยละ 23.8 มากกว่าผู้มีประสบการณ์ นั่นคือผู้มีประสบการณ์ ส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นทางสังคมสูงกว่าผู้ไม่มีประสบการณ์ ดังภาพ

ภาพแสดงความแตกต่างช่วงชั้นทางสังคมระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องสิ่งของเครื่องใช้

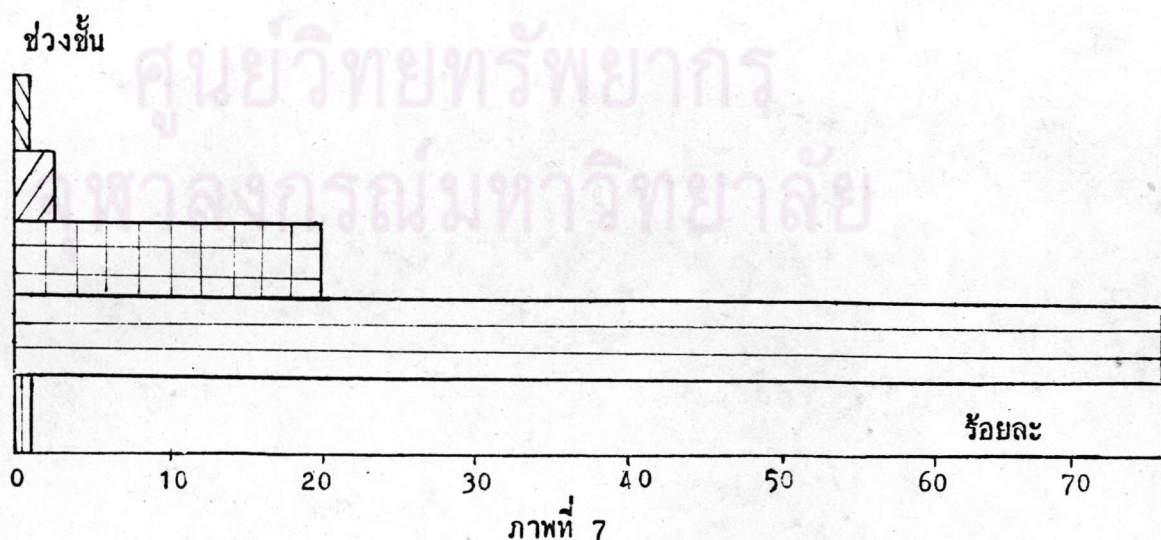
ภาพที่ 6

สัญลักษณ์แสดงความแตกต่างช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากสิ่งของเครื่องใช้

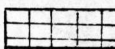
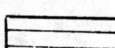
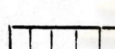
สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ	
		มีประสบการณ์	ไม่มีประสบการณ์
	สูง	-	0.8
	กลาง-สูง	0.8	2.5
	กลาง	10.7	6.6
	กลาง-ต่ำ	20.5	16.4
	ต่ำ	18.0	23.8

ปัจจัยทางบ้านสังคม

1. ระดับการศึกษา ทั้งผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ จบการศึกษาระดับสูงเพียงร้อยละ 0.8 (พบเฉพาะผู้ไม่มีประสบการณ์) ชั้นกลางก่อนข้างสูงร้อยละ 2.5 ชั้นกลางร้อยละ 20.5 ส่วนมากอยู่ในระดับกลางก่อนข้างต่ำร้อยละ 75.4 และในชั้นต่ำเพียงร้อยละ 0.8 (เฉพาะผู้ไม่มีประสบการณ์ เท่านั้น) ดังภาพข้างล่างนี้

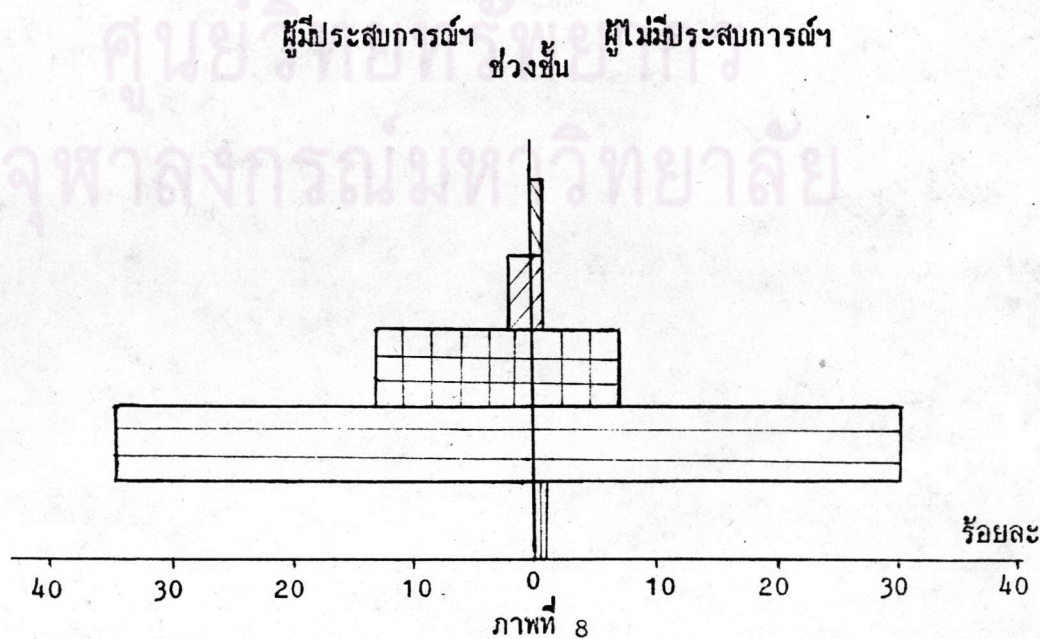

สัญลักษณ์แสดงช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากการศึกษา

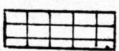
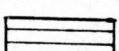
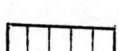
สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ
	สูง	0.8
	กลาง-สูง	2.5
	กลาง	20.5
	กลาง-ต่ำ	75.4
	ต่ำ	0.8

เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องการศึกษา พบว่า ผู้มีประสบการณ์ ไม่มีผู้ที่จบการศึกษาระดับสูง-ต่ำ เลย (จบปริญญาตรี และไม่มีการศึกษาตามลำดับ) แต่อยู่ในช่วงชั้นกลางก่อนข้างสูงร้อยละ 1.6 ชั้นกลางร้อยละ 13.1 ส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำร้อยละ 35.4 สำหรับผู้ไม่มีประสบการณ์ พบว่า ผู้ที่จบการศึกษาระดับสูง ชั้นกลางก่อนข้างสูง และชั้นต่ำ เพียงร้อยละ 0.8 เท่ากัน และอยู่ในชั้นกลางร้อยละ 7.4 น้อยกว่าผู้มีประสบการณ์ ร้อยละ 5.7 นอกนั้นส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำร้อยละ 40.1 มากกว่าผู้มีประสบการณ์ ร้อยละ 4.9 ดังภาพข้างล่างนี้

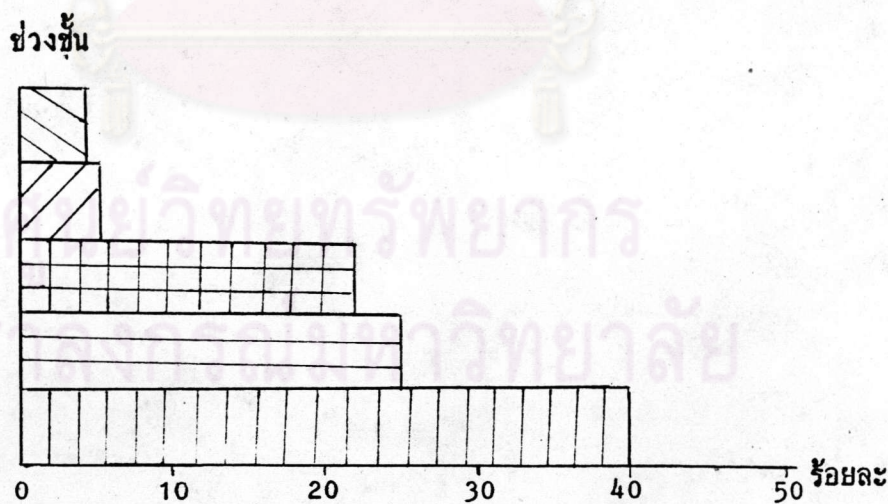
ภาพแสดงช่วงชั้นทางสังคมระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องการศึกษา

สัญลักษณ์ที่แสดงความแตกต่างช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากการศึกษา

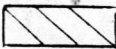

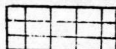
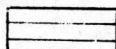
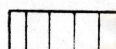
สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ	
		มีประสบการณ์	ไม่มีประสบการณ์
	สูง	-	0.8
	กลาง-สูง	1.6	0.8
	กลาง	13.1	7.4
	กลาง-ต่ำ	35.4	40.1
	ต่ำ	-	0.8

2. การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคม ทั้งผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในชั้นสูงร้อยละ 4.9 ชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 5.7 ชั้นกลางร้อยละ 22.9 ชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 25.4 และส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นต่ำร้อยละ 40.1 ดังภาพ

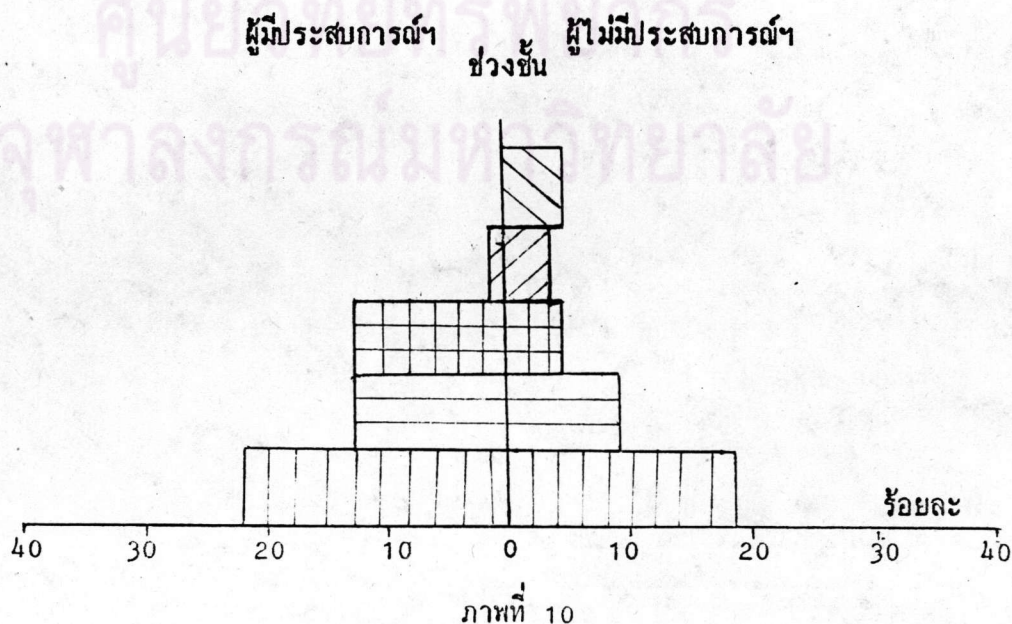
ภาพที่ 9

สัญลักษณ์ที่ใช้แสดงการจัดช่วงชั้นทางสังคมพิจารณาจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม

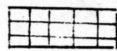
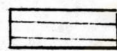
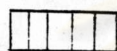
สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ
	สูง	4.9
	กลาง-สูง	5.7
	กลาง	22.9
	กลาง-ต่ำ	25.4
	ต่ำ	40.1

เมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ พบว่า ผู้มีประสบการณ์ ไม่มีผู้ใดที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในช่วงชั้นสูงเลย อยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 1.6 ชั้นกลาง และชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 13.1 เท่า ๆ กัน และส่วนมากอยู่ในช่วงชั้นต่ำร้อยละ 22.1 สำหรับผู้ไม่มีประสบการณ์ พบว่าอยู่ในช่วงชั้นสูงร้อยละ 4.9 ชั้นกลางค่อนข้างสูงร้อยละ 4.1 ชั้นกลางร้อยละ 9.8 ชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 12.3 และชั้นต่ำร้อยละ 18.9 ทั้ง 3 ชั้น (กลาง กลางค่อนข้างต่ำ และต่ำ) ต่ำน้อยกว่าผู้มีประสบการณ์ คังภาพข้างล่างนี้

ภาพแสดงช่วงชั้นทางสังคม ระหว่างผู้มี-ไม่มีประสบการณ์ ในเรื่องการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

สัญลักษณ์แสดงความแตกต่างทางจัดช่วงชั้นสังคมพิจารณาจาก การ เป็นสมาชิกกลุ่ม

สัญลักษณ์	ช่วงชั้น	ร้อยละ	
		มีประสบการณ์ฯ	ไม่มีประสบการณ์ฯ
	สูง	-	4.9
	กลาง-สูง	1.6	4.1
	กลาง	13.1	9.8
	กลาง-ต่ำ	13.1	12.3
	ต่ำ	22.1	18.9

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การเลื่อนฐานะทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ไปทำงานในวันออกกลาง (social mobility)

คือการเปลี่ยนตำแหน่งหรือการเปลี่ยนสถานภาพของผู้มีประสบการณ์ฯ จากตำแหน่งหรือสถานภาพหนึ่งไปสู่อีกตำแหน่งหนึ่ง ที่ได้รับจากการจำแนกให้มีตำแหน่งทางสังคมของหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงสถานภาพของผู้มีประสบการณ์ฯ แล้วกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน เป็นรูปแบบที่บุคคลนั้นมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้นหรือต่ำลง หรือเปลี่ยนตำแหน่งหนึ่งไปอีกตำแหน่งหนึ่งภายในลำดับชั้นทางสังคมเดียวกัน (same social stratum) ซึ่งการอธิบายการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ที่มีประสบการณ์ฯ จะอธิบายข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ แล้วค่อยช่วยข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และยกตัวอย่าง 2 ราย (case studies) ที่มีลักษณะสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้

เกณฑ์ที่ใช้วัดการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ฯ คือ

1. การเปลี่ยนอาชีพ คือ การเปลี่ยนอาชีพหนึ่งไปอีกอาชีพหนึ่ง หรือประกอบอาชีพเดิมแต่เริ่มประกอบอาชีพรองเพิ่มขึ้นในช่วงชีวิตของบุคคล โดยวัดจากอาชีพที่ทำก่อนไปทำงานฯ กับเมื่อบุคคลนั้นกลับมาทำงานอยู่ในหมู่บ้านแล้วในลักษณะการเลื่อนชั้นทางสังคมในแนวดิ่ง (vertical mobility) นั่นคือ การเปลี่ยนสถานภาพหรือตำแหน่งทางสังคมในด้านการประกอบอาชีพในช่วงชั้นที่สูงขึ้น (upward mobility) หรือการเปลี่ยนอาชีพในช่วงชั้นที่ต่ำลง (downward mobility) ตลอดจนการเปลี่ยนอาชีพหนึ่งไปสู่อีกอาชีพหนึ่งในช่วงชั้นเดียวกัน (horizontal mobility) โดยไม่ทำให้บุคคลนั้นมีฐานะทางสังคมสูงขึ้นหรือต่ำลง

2. สิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ การมีสิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกฯ เปรียบเทียบระหว่าง ก่อนไปทำงานฯ กับเมื่อไปทำงานแล้ว มาก-น้อยอย่างไร เพราะการเป็นเจ้าของทรัพย์สินสิ่งของฯ ถือว่าเป็นเกณฑ์ในการวัดช่วงชั้นทางสังคม (นันทา วิเศษโสภิตา 2522 : 20) นั่นคือ ความมั่งคั่งช่วยให้บุคคลมีทางเลือกในการดำเนินชีวิตได้มากกว่า และมีโอกาสดีกว่า ช่วยให้บุคคลสามารถ

สร้างสรรค์ ลักษณะภายนอกของคนที่สูงใหญ่ให้แก่ตนเอง ทรัพย์สินมรดกสิ่งของภายนอกเป็น-
เครื่องเปลี่ยนฐานะบุคคลให้สูงขึ้น ดังนั้น ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ได้รับรายได้จากการไปทำ
งานฯ มากกว่าทำงานอยู่ในเมืองไทย และนำเงินที่ได้จากการไปทำงานฯ มาซื้อสิ่งของฯ
ถ้าซื้อมากขึ้นอาจทำให้ลักษณะภายนอก เขาเป็นผู้ที่มีฐานะดีขึ้น เช่น การซื้อเครื่องเล่น
วีซีดี เทป โทรทัศน์สี รถยนต์ส่วนตัว เป็นต้น สิ่งของเหล่านี้คนที่ไม่มีเงินในระดับกลางหรือ
กลางก่อนข้างสูง จึงสามารถซื้อสิ่งของเหล่านี้ได้

3. การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมของหมู่บ้าน คือ การที่สมาชิกของ
สังคมเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของหมู่บ้าน จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสถานะภาพของ
แต่ละบุคคล เนื่องจากบุคคลที่อยู่ในช่วงชั้นเดียวกันจะคบหาสมาคมกับคนในช่วงชั้นนั้น
(อุทัย หิรัญโต 2519 : 9) ดังนั้น การใช้การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมาเป็นเครื่อง
ชี้ถึงการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ที่มีประสบการณ์ฯ แล้วกลับมาอยู่ในหมู่บ้านเป็นสมาชิกกลุ่ม
ทางสังคมในระดับสูง อาจแสดงถึงการเลื่อนฐานะทางสังคม ของผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้าน

การเลื่อนชั้นทางสังคมโดยการเปลี่ยนอาชีพของผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ที่กลับมาอยู่
ในหมู่บ้านแล้ว ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ร้อยละ 47.5 เปลี่ยนอาชีพที่เคยทำในช่วง
ก่อนไปทำงานฯ และไม่เปลี่ยนอาชีพร้อยละ 6.6 ในกลุ่มผู้ที่กลับมาแล้วเปลี่ยนอาชีพหลัก
จากเดิม พบว่า เปลี่ยนมาประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร ร้อยละ 19.6 โดยแยกเป็น
ผู้ที่เดิมก่อนไปทำงานฯ เกษรับจ้างทั่วไป แต่เมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้านเปลี่ยนมาเป็นเกษตรกร
ร้อยละ 16.4 และเดิมค้าขายและรับราชการ ก่อนไปทำงานฯ แล้วเปลี่ยนมาเป็นเกษตรกร
เมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน ร้อยละ 1.6 เท่า ๆ กัน นอกจากนั้นที่พบรองลงมาคือ เมื่อกลับ
มาอยู่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพหลักทำการค้า และบริการ ร้อยละ 6.6 และกลับมาประกอบ
อาชีพหลักทำการรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 4.9 นอกจากนั้นผู้ที่กลับมาแล้วเปลี่ยนอาชีพ พบว่า
เป็นผู้ที่กลับมาประกอบอาชีพหลักเหมือนเดิมกับเมื่อก่อนไปทำงานฯ แต่ปัจจุบันประกอบอาชีพ
รองเพิ่มขึ้น ร้อยละ 16.4 (ดูตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 การเปลี่ยนอาชีพของผู้มีประสบการณ์ฯ ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้าน

การเปลี่ยนอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
เดิมเป็นกรรมกร ปัจจุบัน เป็นเกษตรกร	3	4.9
เดิมเป็นช่างฝีมือ ปัจจุบัน เป็นเกษตรกร	7	11.5
เดิมค้าขาย ปัจจุบัน เป็นเกษตรกร	1	1.6
เดิมรับราชการ ปัจจุบัน เป็นเกษตรกร	1	1.6
เดิมรับราชการ ปัจจุบัน อาชีพบริการ	1	1.6
เดิมเป็นช่างฝีมือ ปัจจุบัน อาชีพค้าขาย	2	3.3
เดิมเป็นเกษตรกร ปัจจุบัน อาชีพค้าขาย	1	1.6
เดิมเป็นเกษตรกร ปัจจุบัน อาชีพช่างฝีมือ	1	1.6
เดิมเป็นช่างฝีมือ ปัจจุบัน อาชีพกรรมกร	2	3.3
ไม่เปลี่ยนอาชีพหลักแต่ประกอบอาชีพรองเพิ่ม	10	16.4
ไม่เปลี่ยนอาชีพหลัก และไม่มีอาชีพรอง	4	6.6
ผู้ที่กลับมาแล้วว่างงาน	6	9.8
ผู้ที่กำลังไปทำงานฯ	22	36.1
รวม	61	100.0

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11.1 การเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านพิจารณาจากอาชีพ

การเลื่อนชั้น	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้นกว่าเดิม	11	18.0
เหมือนเดิม	12	19.7
แย่ลงกว่าเดิม	12	19.7
ไม่เปลี่ยนอาชีพ	4	6.6
กำลังทำงานฯ	22	36.0
รวม	61	100.0

ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสนทนากับผู้ที่มีประสบการณ์ฯ และกลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว เรื่องการประกอบอาชีพหลัก หลังจากกลับมาอยู่ในหมู่บ้านนี้แล้วทราบว่า ผู้ที่กลับมาจากการทำงานฯ ส่วนมากเปลี่ยนอาชีพเดิมที่รับจ้างงานทั่วไปประเภทช่างฝีมือและกรรมกรในงานก่อสร้าง มาประกอบอาชีพหลักทางการเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก โดยที่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรองของครอบครัว เมื่อมีเวลาว่างจากการเกษตร และถามถึงเหตุผลของการเปลี่ยนอาชีพหลักของครอบครัว ตอบว่า อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีความมั่นคงมากกว่าอาชีพอื่น ๆ เช่น มีที่ดินเป็นของตนเอง ถ้าไม่ทำนาทำไร่เองให้เขาเช่า ครอบครัวก็ยังได้รับผลผลิตเป็นค่าตอบแทนไม่คอยาก และอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่อิสระ พวกเขาต่างพอใจที่จะประกอบอาชีพการเกษตรกรรม ไม่รู้สึกที่ต่ำต้อยที่เกิดมาเป็นเกษตรกร และเมื่อเขากลับจากการทำงานฯ แล้ว มาเป็นเกษตรกรนับว่าครอบครัวมีความมั่นคงมากกว่าก่อนไปทำงาน

อีกกลุ่มหนึ่งกลับมาจากการทำงานฯ แล้วไม่ได้ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร แต่กลับมาประกอบอาชีพหลักค้าขาย/บริการ และรับจ้างงานทั่วไป คนที่กลับมาแล้วทำการค้าบอกว่าตัวเองคิดว่าครอบครัวมีฐานะดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ และต้องการค้าขาย เพราะเป็นอาชีพที่ไม่ต้องเหนื่อยกาย และได้รับเงินเป็นประจำแม้จะไม่เป็นเงินก้อน

แต่ก็พอ เพียงสำหรับ เลี้ยงครอบครัว

และพวกที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วแต่ยังว่างงาน มีทั้งหมด 6 ราย ซึ่งกลับมาอยู่ในหมู่บ้านยังไม่ถึง 1 ปี (ในขณะที่ทำการสำรวจ) พวกนี้ 4 ราย อาศัยอยู่กับครอบครัวของบิดามารดา ยังไม่ได้แยกครอบครัว ดังนั้น ในช่วงที่ว่างงานนี้จะกินอยู่กับครอบครัวของบิดามารดา แต่ใช้จ่ายเงินที่เหลือจากการไปทำงานฯ เมื่อถามถึงอาชีพเดิมก่อนไปทำงานฯ ทราบว่าก่อนไปทำงานฯ เป็นคนขับรถ 2 คน เป็นช่างยนต์และช่างฝีมือทำงานก่อสร้างอย่างละหนึ่งคน ส่วนอีก 2 ราย เป็นพวกที่แยกครอบครัวจากผู้ปกครองมาสร้างที่อยู่อาศัยใหม่ก่อนไปทำงานฯ เหตุผลที่คนเหล่านี้บอกว่าตัวเองว่างงาน เนื่องจากงานหายาก (สำหรับผู้ที่เป็นคนขับรถ) และรายได้น้อยกว่าก่อนที่จะไปทำงาน (ช่างยนต์ช่างก่อสร้าง บอกว่าค่าจ้างเป็นรายเดือนน้อยกว่าที่เคยทำอยู่ก่อนฯ) จึงตัดสินใจไม่ทำงาน เพราะยังมีเงินที่เหลือจากการไปทำงานฯ ใช้จ่ายในครอบครัว เมื่อถามถึงอนาคตของการประกอบอาชีพ ส่วนมากตอบว่ากำลังคิดจะไปทำงานฯ อีกครั้งหนึ่ง บางรายบอกว่ากำลังรองานในจังหวัดขอนแก่น ถ้ามีตำแหน่งว่างหรือมีงานที่รายได้พอสมควรก็จะไปทำ

กลุ่มที่ไม่เปลี่ยนอาชีพหลักเมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน แต่ประกอบอาชีพรองของครอบครัวเพิ่มจากก่อนไปทำงานฯ ตอบว่าตนเองไม่ได้เปลี่ยนอาชีพหรือไม่มีความแตกต่างในการประกอบอาชีพระหว่างก่อนไปทำงานฯ กับเมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน แต่เขาบอกว่าฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ แต่ไม่มากนัก

จากการสนทนาทั่วไป ทำให้ทราบลักษณะการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ฯ โดยใช้การประกอบอาชีพหลักมาเป็นเกณฑ์ในการวัด โดยวัดจากการจัดช่วงชั้นทางอาชีพของประชากรในหมู่บ้านแบ่งเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การเลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้น (upward mobility) เป็นกลุ่มที่มีอาชีพเดิมรับจ้างทั่วไป แต่เมื่อกลับจากการทำงานฯ มาอยู่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพหลัก การเกษตร นั่นคือ เลื่อนจากช่วงชั้นทางสังคมระดับกลาง (อาชีพรับจ้างทั่วไป) มาสู่ช่วงชั้นกลางก่อนข้างสูง (อาชีพเกษตรกรรม)

2. การเลื่อนชั้นทางสังคมต่ำลง (downward mobility) เป็นกลุ่มที่กลับจากการทำงานมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วประกอบอาชีพหลักด้านการค้าขาย และรับจ้างงานทั่วไป แต่เดิมพวกนี้มีอาชีพที่อยู่ในช่วงชั้นที่สูงกว่า เช่น เดิมเป็นข้าราชการหรือลูกจ้างประจำในหน่วยงานของรัฐ และเดิมเป็นเกษตรกร ซึ่งเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง (ดูรายละเอียดในเรื่องเกณฑ์การแบ่งช่วงชั้นทางอาชีพ) ในการประกอบอาชีพมากกว่าอาชีพหลักในปัจจุบัน จึงนับได้เมื่อกลับมาจากการทำงานแล้ว การเลื่อนชั้นทางสังคมโดยดูจากการกลับมาประกอบอาชีพหลักของคนกลุ่มที่มีลักษณะเลื่อนต่ำลง นอกจากนั้นผู้ที่กลับจากการทำงานมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วว่างงาน เป็นกลุ่มที่เลื่อนชั้นทางสังคมจากการประกอบอาชีพในลักษณะที่ต่ำลง เพราะเดิมก่อนไปทำงานมีอาชีพหลัก แต่กลับมาไม่สามารถกลับเข้าไปประกอบอาชีพเดิมหรือแม้แต่ประกอบอาชีพใหม่ให้แก่ครอบครัว ทำให้รายได้ของครอบครัวต้องต่ำลง

3. การเลื่อนชั้นทางสังคมในแนวนอน (horizontal mobility) เป็นการเลื่อนชั้นทางสังคมที่ไม่ทำให้ฐานะของผู้คนสูงขึ้นหรือต่ำลง จากช่วงชั้นทางสังคม นั่นคือ ผู้ที่กลับมาแล้วเปลี่ยนอาชีพหลักแต่เป็นอาชีพที่อยู่ในช่วงชั้นเดียวกัน และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ที่กลับมาแล้วประกอบอาชีพหลักเหมือนเดิมกับเมื่อก่อนไปทำงาน แต่ปัจจุบันประกอบอาชีพรองเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้วิจัยถือว่ามี การเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพ (ดูรายละเอียดในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย) แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ในแนวนอน คือ ฐานะหรือรายได้ของครอบครัวอาจมากขึ้นกว่าเดิม แต่ความมีเกียรติในสังคมเท่ากับอยู่ในช่วงชั้นสังคมเหมือนเดิมไม่ต่างจากก่อนไปทำงาน

จากการศึกษาการเลื่อนชั้นทางสังคม โดยพิจารณาการเปลี่ยนอาชีพของผู้มีประสบการณ์ฯ ข้อมูลจากการสำรวจได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาที่มีมาตรฐานในการวัดช่วงชั้นทางอาชีพ และสามารถบอกความแตกต่างในการเลื่อนชั้นทางสังคมได้ชัดเจน แต่ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากับผู้มีประสบการณ์ฯ โดยตามถึงการประเมินตนเองว่าเมื่อกลับจากการทำงานแล้วฐานะทางสังคมดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงานหรือไม่ โดยให้คิดจากการประกอบอาชีพเป็นเกณฑ์ ทำให้ผู้มีประสบการณ์ฯ ไม่สามารถตอบได้ชัดเจน เพราะการประเมินว่าตนดีขึ้นหรือไม่นั้น เขาไม่มีเกณฑ์ที่วัดได้แน่นอน บางคนก็เปลี่ยนอาชีพหลักจากเดิมไปประกอบ

อาชีพใหม่ก็จะตอบได้ว่าคนเปลี่ยนอาชีพแต่จะบอกไม่ได้ว่าดีกว่าหรือไม่ แต่ผู้ที่ไม่เปลี่ยนอาชีพหลักของครอบครัวก็ไม่สามารถบอก ความแตกต่างทางด้านการประกอบอาชีพได้ เพราะอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้แก่ครอบครัวเหมือนเดิม ดังนั้น จึงทำให้ข้อมูลจากการเปลี่ยนอาชีพในด้านคุณภาพกับการสำรวจบางเรื่องอาจไม่สอดคล้องกันบ้าง เช่น ข้อมูลเชิงคุณภาพของผู้ที่เปลี่ยนอาชีพหลักจากการเกษตรกรรมมาสู่การค้าขาย โดยที่เจ้าตัวผู้ตอบเห็นว่าการค้าขายเป็นอาชีพที่สบายไม่เหนื่อยกายเท่ากับการเกษตร ตัวเขาเองคิดว่าการค้าขายเป็นอาชีพที่ดีกว่าการเกษตร จึงทำให้ผู้ตอบประเมินว่าตนเองเปลี่ยนอาชีพในลักษณะที่ดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงาน แต่ข้อมูลเชิงปริมาณจะประเมินว่าเขาเปลี่ยนอาชีพในลักษณะการเลื่อนชั้นทางสังคมที่ต่ำลง เพราะเมื่อเทียบช่วงชั้นทางอาชีพแล้ว อาชีพค้าขายอยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำ แต่การเกษตรอยู่ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างสูง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงปริมาณสามารถแสดงให้เห็นลักษณะการเลื่อนชั้นทางสังคมในการประกอบอาชีพของผู้มีประสบการณ์ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว ได้ชัดเจนกว่าข้อมูลที่ผู้ตอบประเมินตนเอง ส่วนมากก็สอดคล้องกัน ยกเว้นเรื่องที่ยกตัวอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเท่านั้น

การเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว โดยวัดจากการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ ส่วนมากซื้อสิ่งของเครื่องใช้มากกว่าก่อนไปทำงาน 47.5 ซึ่่น้อยลงกว่าก่อนไปทำงาน ร้อยละ 14.8 และซื้อเท่ากับก่อนไปทำงาน ร้อยละ 1.6 (ดูตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 แสดงการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ของผู้มีประสบการณ์

สิ่งของเครื่องใช้	จำนวน	ร้อยละ
ซื้อเพิ่มมากกว่าก่อนไปทำงาน	29	47.5
ซื้อเท่ากับก่อนไปทำงาน	1	1.6
ซื้อน้อยกว่าก่อนไปทำงาน	9	14.8
ผู้ที่กำลังทำงานในตะวันออกเฉียง	22	36.1
รวม	61	100.0

แต่เมื่อพิจารณาจากช่วงชั้นทางสังคม ในด้านการเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ฯ ระหว่างก่อนไปทำงานฯ กับเมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว มีสิ่งของเครื่องใช้ฯ ในช่วงชั้นที่สูงขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ ร้อยละ 22.9 และชั้นต่ำกว่าก่อนไปทำงานฯ ร้อยละ 4.9 นอกนั้นมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่ในช่วงชั้นเดิมร้อยละ 36.1 (ดูตารางที่ 12.1)

ตารางที่ 12.1 แสดงการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ฯ พิจารณาจากการเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ฯ

การเลื่อนชั้นทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ	14	22.9
เลื่อนชั้นทางสังคมต่ำกว่าก่อนไปทำงานฯ	3	4.9
เลื่อนชั้นทางสังคมในแนวนอน	22	36.1
ผู้กำลังทำงานฯ	22	36.1
รวม	61	100.0

ในกลุ่มผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมสูงขึ้นจากการมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ เพิ่มมากขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ จะพบว่า เป็นผู้ที่เลื่อนชั้นทางสังคมจากช่วงชั้นต่ำ มาเป็นช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำร้อยละ 13.1 และในกลุ่มผู้ที่ซื้อสิ่งของฯ มากขึ้นแต่อยู่ในช่วงชั้นเดิม ร้อยละ 24.6 และผู้ที่ซื้อสิ่งของฯ น้อยลงกว่าก่อนไปทำงานฯ แต่อยู่ในช่วงชั้นเดิม ร้อยละ 9.8 (ดูตารางที่ 12.1.1)

ตารางที่ 12.1.1 แสดงช่วงชั้นทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ฯ พิจารณาจากการ
ซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ

ช่วงชั้นทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
ซื้อมากขึ้น เติมอยู่ช่วงชั้นต่ำ ปัจจุบัน ชั้นกลางก่อนข้างต่ำ	8	13.1
ซื้อมากขึ้น เติมอยู่ช่วงชั้นต่ำ ปัจจุบัน ชั้นกลางก่อนข้างสูง	1	1.6
ซื้อมากขึ้น เติมอยู่ชั้นกลางก่อนข้างต่ำ ปัจจุบัน ชั้นกลาง	5	8.2
ซื้อมากขึ้น เติมอยู่ชั้นต่ำ ปัจจุบัน ชั้นต่ำ	15	24.6
ซื้อน้อยลง เติมอยู่ช่วงชั้นกลางก่อนข้างต่ำ ปัจจุบัน ชั้นต่ำ	3	4.9
ซื้อน้อยลง เติมอยู่ช่วงชั้นต่ำ ปัจจุบัน ชั้นต่ำ	6	9.8
ซื้อเท่าเดิม เติมอยู่ช่วงชั้นต่ำ ปัจจุบัน ชั้นต่ำ	1	1.6
ผู้ที่กำลังทำงานฯ	22	36.1
รวม	61	100.0

ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ส่วนมากนำเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ มาใช้จ่ายเพื่อซื้อสิ่งของเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน คือ ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ ที่มีฐานะต่างกันระหว่างผู้ที่เดิมก่อนไปทำงานฯ มีฐานะครอบครัวปานกลาง กับผู้ที่เดิมมีฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน จะซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ แตกต่างกันดังนี้

ผู้ที่มีฐานะเดิมค่อนข้างยากจน ส่วนมากมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ น้อยมาก จะมีเพียงวิทยุทรานซิสเตอร์ พัดลม เครื่องไฟฟ้าอื่น ๆ ไม่ค่อยมี แต่เมื่อไปทำงานฯ แล้วจะนำเงินส่วนหนึ่งที่ได้รับจากการไปทำงานฯ มาซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ เช่น พัดลม เตารีดไฟฟ้า รถจักรยาน วิทยุเทปคลาสเซต กล้องถ่ายรูป โทรศัพท์-ขาวดำ หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตารีดไฟฟ้า ฯลฯ

ผู้ที่มีฐานะปานกลางก่อนไปทำงานฯ ส่วนมากมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่บ้างแล้ว เช่น หักลม เตารีคไฟฟ้า โทรทัศน์ขาวดำ ฯลฯ แต่เมื่อไปทำงานฯ จะซื้อสิ่งของเพิ่มขึ้น เป็นเครื่องไฟฟ้า เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์สี วิกิโอเทป สเตอริโอ นอกจากนั้นยังซื้อ- กลังถ่ายรูปแบบจากประเทศที่ไปทำงานฯ ซึ่งสิ่งของเหล่านี้ส่วนมากราคาแพงและเป็นสิ่ง ที่แสดงความมั่งมีของผู้ที่มีเงินจึงสามารถซื้อสิ่งเหล่านี้ได้ และจากการสนทนากับผู้ที่ซื้อสิ่ง ของเหล่านี้ทราบว่า เมื่อตอนที่ทำงานในเมืองไทยต้องการซื้อสิ่งของเหล่านี้ แต่ความ สามารถไม่พอ ดังนั้น เมื่อไปทำงานฯ มีรายได้จากการไปทำงานฯ มากกว่าในเมืองไทย ทำให้สามารถซื้อสิ่งของเหล่านี้ได้ และบางสิ่งก็ซื้อในประเทศที่เขาไปทำงาน เช่น กล้อง ถ่ายรูป วิทยุ เทปคลาสเซต นอกจากนั้นการที่เขาไปทำงานแล้วซื้อสิ่ง ของเหล่านี้กลับมาใช้ในหมู่บ้านทำให้ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปมองว่าฐานะของเขาดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงาน เพราะ อย่างน้อยก็จะมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ มากกว่าก่อนไป ซึ่งผู้ที่ไม่ประสบความสำเร็จฯ ที่ฐานะเท่า ๆ กับเขาในช่วงก่อนไปทำงานไม่สามารถมีสิ่งเหล่านี้ได้

นอกจากนั้นในสายตาชาวบ้านทั่วไปในหมู่บ้าน มองว่าผู้ที่มีประสิทธิภาพฯ เป็นผู้ ที่มีสิ่งของเครื่องใช้ฯ มากขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ แตกต่างจากผู้ที่ไม่มีความมีประสิทธิภาพฯ โดยเฉพาะผู้ที่เดิมก่อนไปทำงานฯ มีฐานะปานกลางพอมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่บ้างแล้วนั้น เมื่อ- สมาชิกในครอบครัวไปทำงานฯ ก็ซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ ที่มีราคาแพง เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์สี วิกิโอเทป และมีเพียงรายเดือนที่นำเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ มาซื้อลด บิ๊กอับ แต่สำหรับผู้ที่ฐานะค่อนข้างยากจนก่อนไปทำงานฯ เมื่อได้รับเงินจากการไปทำงานฯ แล้วจะนำมาซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ ซึ่งคนในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำมี เช่น เครื่องไฟฟ้าที่ อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันโดยที่ซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ เป็นจำนวนมากแต่ราคาไม่ แพงเท่ากับผู้ที่ฐานะปานกลางก่อนไปทำงานฯ โดยที่ชาวบ้านทั่วไปคิดว่าคนเหล่านั้นถ้าไม่ ไปได้ไปทำงานฯ ย่อมไม่สามารถซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ ต่าง ๆ เหล่านั้นได้อย่างแน่นอน จาก การสัมภาษณ์ผู้นำที่เป็นทางการของหมู่บ้าน* ในเรื่องการไปทำงานในวันออกกลางของ

---

* นายสุพรม สิงห์ตันต์ กำนันคนปัจจุบันของตำบลท่าพระ แต่บ้านอยู่ในหมู่บ้าน หนองบัวคี่หมี่ ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้ทราบว่า ชาวบ้านทั่วไปต้องการไปทำงานฯ กันมากเพราะรายได้จากการไปทำงานฯ มากกว่าในเมืองไทยมาก ทำให้บางครอบครัวสามารถสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัวได้ ถ้าหากว่าการไปทำงานนั้นไม่ถูกหลอกลวงจากบริษัทหางาน และสิ่ง^{ที่}แสดงให้ชาวบ้านทั่วไปทราบว่าผู้มีประสบการณ์ฯ มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นก็จากการมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ มากขึ้นจากการไปทำงานฯ และตัวเขาเองก็คิดว่า ผู้ที่มีประสบการณ์ฯ สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และข้อมูลที่ได้จากการสนทนาทั่วไป ในเรื่องการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ฯ พบว่า ผู้มีประสบการณ์ฯ นำเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ มาซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ มากกว่าก่อนไปทำงานฯ ซึ่งเป็นการแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวผู้มีประสบการณ์ฯ และพบว่าผู้ที่มีฐานะค่อนข้างยากจนก่อนไปทำงานฯ และผู้ที่มีฐานะปานกลางจะซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ มากขึ้นและมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ ทั้งมาตรวจจากแบบสำรวจและการสนทนาทั่วไป กับตัวผู้มีประสบการณ์ฯ และชาวบ้านทั่วไป ตลอดจนผู้นำหมู่บ้าน นั่นคือ ผู้มีประสบการณ์ฯ สามารถเลื่อนชั้นทางสังคมจากการเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ฯ มากขึ้นกว่าแต่ก่อนไปทำงานฯ

การเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ฯ พิจารณาจากความเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมของหมู่บ้าน เมื่อผู้มีประสบการณ์ฯ กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว เป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมของหมู่บ้านมากขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ เพียงร้อยละ 8.2 และเป็นสมาชิกกลุ่มฯ น้อยลงกว่าก่อนไปทำงานฯ ร้อยละ 9.8 นอกนั้นเป็นผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วเป็นสมาชิกกลุ่มฯ เหมือนเดิมกับเมื่อก่อนไปทำงานฯ ร้อยละ 42.6 (ดูตารางที่ 13)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 13 แสดงการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของหมู่บ้านของผู้มีประสบการณ์ฯ

การเป็นสมาชิกกลุ่มฯ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นสมาชิกกลุ่มฯ มากกว่าก่อนไปทำงานฯ	5	8.2
เป็นสมาชิกกลุ่มฯ น้อยกว่าก่อนไปทำงานฯ	6	9.8
เป็นสมาชิกกลุ่มฯ เท่ากับก่อนไปทำงานฯ	26	42.6
ผู้ที่กำลังทำงานฯ	22	36.1
ไม่ตอบ	2	3.3
รวม	61	100.0

ข้อมูลเชิงคุณภาพ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ของผู้มีประสบการณ์ฯ แล้วกลับมาอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่ 4 เดือน - 3 ปีขึ้นไป ไม่แตกต่างกันในเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฯ เพราะส่วนมากเป็นสมาชิกกลุ่มฯ เท่าเดิม โดยที่ก่อนไปทำงาน ก็เป็นสมาชิกกลุ่มฯ อยู่ก่อนแล้ว เช่น กลุ่มไทยอาสาป้องกันชาติ กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ปัจจุบันก็ยังเป็นสมาชิกกลุ่มเหล่านั้นอยู่ และไม่ไ้สมัคร เป็นสมาชิกกลุ่มใหม่ที่เข้ามาเปิดอบรมในหมู่บ้านเมื่อต้นปี 2528 (กลุ่มกองทุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ) ด้วยการใช้เหตุผลว่าไม่มีเวลาว่างที่จะไปอบรม และคิดว่าเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ ก็คงจะฝึกฝนคล้ายกับกลุ่มที่พวกเขาเป็นสมาชิกอยู่แล้ว นอกนั้นอ้างว่าต้องการให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านได้รับการฝึกฝนบ้าง

จากการสนทนากับผู้นำหมู่บ้านทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในเรื่องการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของผู้มีประสบการณ์ฯ ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว ทราบว่าผู้นำเหล่านั้นต้องการให้ผู้มีประสบการณ์ฯ เข้าร่วมในการเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เพื่อพัฒนาหรือสร้างความเจริญให้แก่หมู่บ้าน เพราะคนกลุ่มนี้มีประสบการณ์ฯ พบเห็นความเจริญของประเทศที่เขาไปทำงานฯ น่าจะนำความเจริญมาสู่หมู่บ้านบ้าง และคนกลุ่มนี้เมื่อเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านอาจให้ความช่วยเหลือในด้านการติดต่อกับทางการ หรือ

หน่วยงานของรัฐ เนื่องจากคนกลุ่มนี้มีประสบการณ์ในการติดต่อเดินทางมาแล้ว แต่ผู้นำเหล่านั้นกล่าวว่า เงื่อนไขในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มฯ อยู่ที่อุดมการณ์หรือแนวคิดของแต่ละคน นั่นคือ คนที่มีแนวคิดหรืออุดมการณ์ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมักจะเข้าร่วมเป็นสมาชิก แต่สำหรับผู้ที่คิดว่าตนเองไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยชาวบ้าน หรือคิดว่าถ้าเข้าร่วมเป็นกรรมการแล้วต้องเสียเวลา และทรัพย์สินเพื่อส่วนรวมโดยไม่จำเป็น คนกลุ่มนี้จะไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ของหมู่บ้าน นอกจากกลุ่มที่เขาได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เช่น สหกรณ์การเกษตร กลุ่มอาชีพนิกิจของหมู่บ้าน

จะเห็นได้ว่าการ เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกเพื่อแสดงถึงฐานะทางสังคมของสมาชิกในสังคมนั้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหมู่บ้านนี้เป็นสังคมชนบท ความสัมพันธ์ของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นแบบรู้จักกันหมด และสนิทสนมกันเสมือนญาติ มีการไปมาหาสู่กันตลอดเวลา ดังนั้น ทำให้ทราบฐานะความเป็นอยู่ และเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง จึงทำให้ชาวบ้านทั่วไปทราบถึงฐานะของผู้มีประสบการณ์ฯ ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้าน โดยการเล่าปากต่อปาก ไม่จำเป็นต้องเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ที่แสดงถึงสถานภาพของผู้ที่กลับจากการทำงานฯ จะยกตัวอย่าง เช่น

ผู้มีประสบการณ์ฯ ปัจจุบันอายุ 50 ปี กลับมาอยู่ในหมู่บ้านได้ 1 ปี 2 เดือนแล้ว กลับมาประกอบอาชีพหลักทำการเกษตร แต่เมื่อมีเวลาว่างจะไปรับจ้างทั่วไปในงานก่อสร้าง เขเคยเป็นสมาชิกกลุ่มกรรมการหมู่บ้านหนองบัวคิมี่ แต่เมื่อเขาไปทำงานในประเทศอิรัก ก็ลาออกจากตำแหน่ง เมื่อเขากลับจากการทำงานฯ มาอยู่ในหมู่บ้านอีกครั้ง ผู้นำหมู่บ้านได้ไปติดต่อทบทามให้เขาเป็นกรรมการหมู่บ้านอีก แต่เขาปฏิเสธ โดยอ้างว่าอายุมากแล้วต้องการพักผ่อนบ้าง แล้วต้องการเปิดโอกาสให้เด็กรุ่นใหม่มาทำงานเพื่อหมู่บ้านบ้าง แต่ถ้ามีปัญหาหรือจะมาขอคำปรึกษาเขายินดีช่วย ตลอดจนการเสียสละกำลังกายและทรัพย์สินส่วนตัว (เขาไปช่วยสร้างศาลารอดโดยสารของหมู่บ้านในวันที่ 12 สิงหาคม 2528) และทุกวันนี้ชาวบ้านที่ต้องการไปทำงานฯ ก็จะมาขอคำปรึกษาจากเขา ดังนั้นตัวเขาเองคิดว่าแม้เขาไม่ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ของหมู่บ้าน แต่เขาก็ทำหน้าที่ที่เป็นประโยชน์กับหมู่บ้าน และชาวบ้านก็ให้เกียรติมาปรึกษาเรื่องต่าง ๆ เขาคิดว่าแม้เขาเป็นสมาชิกกลุ่มฯ เท่า ๆ กับก่อนไปทำงานฯ แม้ว่าในกลุ่มที่เป็นทางการเขาจะเป็นสมาชิกน้อยลงก็ตาม

จากการเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่า ผู้ที่ตอบว่าเป็นสมาชิกกลุ่มฯ น้อยลงมักไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน แต่ผู้ที่ตอบว่ามากกว่าเดิมจะพบเขา- เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งงานบุญและงานพัฒนาหมู่บ้าน

ข้อมูลเชิงปริมาณแสดงให้เห็นความแตกต่างในการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มี ประสพการณ์ฯ ส่วนมากการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของหมู่บ้าน ในลักษณะการเลื่อนชั้น ในแนวนอนมากกว่าในแนวตั้ง ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้มีประสพการณ์ฯ บอกได้ เพียงแต่ว่าตนเองเป็นสมาชิกมากขึ้นหรือน้อยลงกว่าก่อนไปทำงานฯ ไม่สามารถประเมินได้ ว่าตนอยู่ในช่วงชั้นใดของสังคม เนื่องจากการเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในสังคมชนบทไม่สามารถ แสดงถึงช่วงชั้นทางสังคมของหมู่บ้านนั้น เพราะความแตกต่างระหว่างบุคคลในหมู่บ้านไม่ มากนัก แต่กระนั้นก็ตามจากการใช้เกณฑ์การเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ตามมาตรวัดจากแบบสำรวจ ประกอบกับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ทำให้ทราบว่า การเลื่อนชั้นทางสังคมของหมู่บ้าน ที่มีประชากรไปทำงานในตะวันออกกลาง ในด้านการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมฯ ไม่สามารถ กำหนดความแตกต่างของประชากรในหมู่บ้านได้มากนัก

ในเรื่องการเลื่อนชั้นทางสังคมของผู้มีประสพการณ์ฯ และกลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้ว สามารถศึกษากรณีเฉพาะรายได้ 2 กรณีที่สอดคล้องกับผลการวิจัยคือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 1

(ผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วเปลี่ยนอาชีพมาเป็นเกษตรกรมีสิ่งของ
เครื่องใช้ฯ ในช่วงชั้นกลาง เป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในช่วงชั้นกลาง
ก่อนข้างคำ)

ชื่อ นายประสัท พงทอง อายุ 51 ปี เป็นหัวหน้าครอบครัว

จำนวนบุตรทั้งหมด 4 คน (ปัจจุบันอยู่บ้านนี้ 2 คน อีก 2 คนไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ)

จำนวนสมาชิกในครอบครัว 6 คน

สำเร็จการศึกษาชั้น ประถมปีที่ 4

ปัจจุบันประกอบอาชีพหลัก ทำการเกษตร ทำไร ทำสวนเป็นของตนเอง

ปัจจุบันประกอบอาชีพรอง ค้าขายและทำธุรกิจส่วนตัว (นายทุนเงินกู้)

รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ประมาณปีละ 70,000 - 80,000 บาท (รวมทั้งรายได้จาก
ดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร และที่ชาวบ้านมาขอกู้)

อาชีพเดิมที่ทำในประเทศไทยก่อนไปทำงานในตะวันออกกลาง เปลี่ยนอาชีพหลายครั้ง

1. เดิมครั้งแรกไปทำงานเป็นช่างซ่อมเครื่องจักร มีเพื่อนญาติ
จังหวัดตาก
2. ชั้บรถแท็กซี่รับจ้างที่กรุงเทพฯ
3. เป็นช่างยนต์คุมเครื่องจักรในโรงงานทอกระสอบที่บ้านท่าพระ
อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

อาชีพที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง เป็นช่างยนต์ที่ซ่อมแซมเครื่องมือและควบคุมเครื่องจักร
ในโรงงาน

รายได้จากการทำงานในตะวันออกกลาง ประมาณเดือนละ 18,000 - 20,000 บาท

ไม่รวมค่าล่วงเวลาที่ทำได้แต่ละเดือน

ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว ประมาณเดือนละ 20,000 บาท แต่ถ้าเดือนไหนทำงานล่วง
เวลาได้มากก็จะส่งมาให้มากขึ้น

จำนวนครั้งที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง 1 ครั้ง

ประเทศที่ไปทำงาน ประเทศซาอุดีอาระเบีย

ไปทำงานครั้ง พ.ศ.2520 ทำอยู่นานถึง 6 ปี

กลับมาอยู่ในหมู่บ้านเมื่อ พ.ศ.2526 จนถึงปัจจุบัน รวมเวลาอยู่ในหมู่บ้าน 2 ปี

เงินค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ประมาณ 30,000 บาท ได้มาจากการกู้ยืมจากนายทุน บ้านท่าพระโคยเสียดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 3 บาทต่อเดือน และส่วนหนึ่งยืมจากญาติพี่น้องทางฝ่ายภรรยา และตนเองพอ มีเงินออมเก๋อยู่บ้าง

แบบแผนค่าใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากการไปทำงานในตะวันออกกลาง นั่นคือ หลังจากการนำ เงินที่ส่งมาให้ครอบครัวใช้หนี้ที่เกิดจากการยืมไปเป็นค่าใช้จ่าย ในการเดินทางหมดแล้วก็นำเงินมาใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ซื้อสินค้าที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน ของครอบครัว ปรากฏว่า เดิมครอบครัวนี้มีสิ่งของเครื่องใช้ฯ อยู่ก่อนแล้วเป็นจำนวนมาก เช่น พัดลม เตารีดไฟฟ้า หม้อหุงข้าวไฟฟ้า โทรทัศน์ขาวดำ เครื่องเล่นวิทยุเทป ตู้เย็น และรถจักรยาน แต่เมื่อได้รับเงินจากการไปทำงานฯ นำมาใช้จ่ายในด้านนี้ก็ซื้อ เต่า-ไฟฟ้า สเตอริโอ และเตาแก๊ส เท่านั้น นับว่าน้อยกว่าก่อนจะไปทำงานฯ นอกจากนั้นก็ เอาโทรทัศน์ขาวดำเครื่องเดิมไปแลกเป็นโทรทัศน์สี และเมื่อดูคะแนนสิ่งของเครื่องใช้ที่วัด ว่าอยู่ในช่วงชั้นใด พบว่า อยู่ในช่วงชั้นกลาง ซึ่งตรงกับเจ้าตัวประเมินตนเองว่าอยู่ใน ช่วงชั้นกลางของหมู่บ้าน เพราะมีกินมีใช้ไม่เดือดร้อนเรื่องเงิน แต่ไม่ถึงกับเป็นเศรษฐี ของหมู่บ้าน เพราะยังมีภาระที่จะต้องส่งลูกเรียน (แต่ผู้วิจัยสังเกตจากการดำเนินชีวิต ของครอบครัวนี้แล้วคิดว่าน่าจะเป็นชนชั้นกลางค่อนข้างสูงทั้งในเรื่องฐานะความเป็นอยู่ ระบายรายได้และการมีสิ่งของเครื่องใช้ฯ)

2. การซื้อสินค้าประเภททุนเพื่อการเกษตร พบว่า นำเงินส่วน หนึ่งมาซื้อเครื่องสูบน้ำ ชุดบ่อน้ำในสวนใกล้บ้าน นอกจากใช้ยารปราบศัตรูพืช ตลอดจน การซื้อปุ๋ยมาบำรุงพืชที่ปลูกในสวนและไร่ เพราะเขาบอกว่าสิ่งเหล่านี้ลงทุนไปแล้วได้รับ ผลตอบแทนคุ้มค่า ทำให้ผลผลิตได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย

3. การใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัว พบว่า ทางครอบครัว ทั้งภรรยา และลูกซื้อเสื้อผ้า เครื่องแต่งตัวมากขึ้นก่อนไปทำงานฯ มาก และการ บริจาคเงินเพื่อการกุศลเพิ่มมากขึ้นก่อนไปทำงานมากทั้งนี้เพราะคนและครอบครัวมีรายได้ก็จึง มีความสามารถในการบริจาคมากขึ้นไม่ขัดสนเงินทอง และเชื่อว่าทำบุญแล้วบุญจะตอบแทน

ให้ได้กลับคืนมามากกว่าที่ทำไป แต่ในด้านอื่น ๆ เท่าเทียม เช่น ในด้านการบริโภคอาหาร เครื่องดื่ม สิ่งบันเทิงต่าง ๆ

4. การลงทุนในด้านต่าง ๆ พบว่า ครอบครัวนี้นำเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ จำนวนมากไปซื้อที่ดินใหม่เป็นจำนวนถึงเกือบ 20 ไร่ แต่ว่าเป็นที่ทำไร่ ราคาถูกกว่าที่นา นอกจากนั้นนำเงินมาปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยใหม่ โดยการต่อเติมข้างล่างที่เดิมสร้างแบบยกพื้นสูงไว้เป็นได้ดู ดังนั้น เงินค่าใช้จ่ายในเรื่องนี้สูงมาก และเขาเองคิดว่าจำเป็นต้องใช้จ่ายด้านนี้เพราะได้รับผลตอบแทนสูง ทำให้ตนเองกลับมาแล้วสามารถประกอบอาชีพทางการเกษตรได้ โดยที่ตนเป็นเจ้าของที่ดินเองทั้งหมดไม่ต้องเช่าใคร นอกจากนี้มีเงินส่วนหนึ่งที่แบ่งมาไว้สำหรับให้คนกู้ยืม โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3-5 บาทต่อเดือน แต่ถ้าคนยืมเป็นญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดกันก็ไม่คิดดอกเบี้ย

ระดับรายได้เมื่อกลับมาทำงานในหมู่บ้าน เขาตอบว่าดีขึ้นกว่าก่อนที่จะไปทำงานในตะวันออกกลางมาก เพราะเขาหันมาทำการเกษตร ทำไร่ ทำสวน โดยเฉพาะสวนจะมีผลผลิตออกสู่ตลาดเกือบทั้งปี ทำให้รายได้ค่อนข้างดีไม่ขาดทุน นอกจากนั้นยังมีเงินฝากธนาคารได้ดอกเบี้ยปีหนึ่งประมาณเกือบ 20,000 บาท และยังมีดอกเบี้ยเงินกู้จากเอกชนปีหนึ่งประมาณ 5,000 บาท และครอบครัวยังค้าขายของชำเป็นอาชีพรองของครอบครัว แต่กระนั้นก็ตามครอบครัวคนก็มีค่าใช้จ่ายในการส่งลูกเรียนเดือนละ 3,500 บาท สำหรับ 2 คน ที่เรียนในกรุงเทพฯ และคนที่อยู่ขอนแก่นเรียนเทคโนโลยีภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้ไม่มากนัก ส่วนคนโตจบทำงานไปแล้ว ดังนั้น เขาคิดว่าเงินที่ฝากในธนาคารจะเก็บไว้เป็นทุนในการศึกษาของลูก ๆ และตนจะทำการเกษตรและค้าขายมาเป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว นอกจากนั้นยังต้องสำรองไว้เผื่อเวลาเจ็บป่วยหรือไม่สามารถทำงานได้

ภาวะหนี้สินของครอบครัว ในปัจจุบันนี้เขาและครอบครัวยังมีหนี้สิน โดยเป็นหนี้สหกรณ์การเกษตร ทั้งนี้เพราะเขาบอกว่าการเป็นหนี้การเกษตรนั้นไม่ใช่เรื่องที่เสียหายแต่ประการใด เพราะเมื่อตนเองสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตรก็ควรจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนบ้างและอ้างว่าดอกเบี้ยที่กู้จากสหกรณ์การเกษตรต่ำกว่าดอกเบี้ยเงินกู้เอกชน ซึ่งตัวเขาเองก็ปล่อยเงินกู้ในหมู่บ้านเหมือนกัน แต่คิดว่ากู้สหกรณ์การเกษตรดีกว่า เงินที่กูมนั้นนำไปลงทุนในการทำไร่ ปีนี้เขาปลูกมันสำปะหลังทั้ง 20 ไร่ ต้องเสียค่าใช้จ่ายที่เป็น

ต้นทุนในการดำเนินการมาก เช่น ค่าจ้างโดคินไร่ละ 70 บาท ค่าจ้างคายน้ำวันละ 30 บาท ค่าจ้างอื่น ๆ รวมแล้วเสียค่าใช้จ่ายที่เป็นต้นทุนในการดูแลผลผลิตนี้ ประมาณ 13,000 บาท

การเปลี่ยนอาชีพเมื่อกลับจากการทำงาน ก่อนที่เขาจะไปทำงานในตะวันออกกลาง เขาเองเคยเปลี่ยนอาชีพมาหลายครั้ง นับตั้งแต่เริ่มจากการไปฝึกงานเป็นลูกมือซ่อมเครื่องจักรที่เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก แล้วย้ายมาทำช่างยนต์กับบริษัทฝรั่งที่พญา จังหวัดชลบุรี และย้ายมาทำงานเป็นช่างยนต์ซ่อมเครื่องจักรที่เขื่อนอุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น และลงทุนซื้อรถเมลวิ่งระหว่างท่าพระ-ขอนแก่น โดยเป็นคนขับรถเอง แต่ต่อมากิจการไม่คึกคักและไปซื้อรถแท็กซี่ขับรับจ้างในกรุงเทพฯ ได้เพียงปีเดียวก็กลับมาเปิดร้านค้าในหมู่บ้านให้ภรรยาเป็นผู้ขายส่วนตนเองไปทำงานเป็นช่างยนต์ควบคุมเครื่องจักรของโรงงานทอกระสอบที่บ้านท่าพระใกล้กับหมู่บ้านหนองบัวคันทมี จากนั้นคิดจะไปทำงานในตะวันออกกลางและให้ทำงานในประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นเวลาถึง 6 ปี โดยปีแรกไปเป็นคนซ่อมเครื่องจักร แต่ต่อมาเลื่อนมาเป็นผู้คุมการทำงานของเครื่องจักร โดยได้รับค่าจ้างเพิ่มขึ้นจากเดิมเคยได้ 18,000 บาทต่อเดือน แต่เมื่อเป็นคนคุมการทำงานของเครื่องจักรได้รับเงินเดือน ๆ ละ 20,000 บาท และเมื่อต้นปี 2526 หมกสัญญาการทำงานในประเทศซาอุดีอาระเบียตนมีความต้องการกลับมาอยู่ในเมืองไทย เพราะอายุมากขึ้นเกรงว่าจะทำต่อไปไม่ไหว และอีกประการหนึ่งทางครอบครัวก็อยากให้กลับมาอยู่ด้วยกัน เพราะต้องการความอบอุ่นบ้าง (บริษัทที่เขาไปทำงานด้วยให้พักได้ปีละ 15-30 วันเท่านั้นน้อยกว่าบริษัทอื่น ๆ) และเงินที่ส่งมาก็เก็บได้มากแล้ว ดังนั้น เมื่อเขาจะกลับมาอยู่ในเมืองไทยเขาได้รับเงินสวัสดิการจากการทำงานในประเทศซาอุดีอาระเบียในฐานะที่ทำงานในประเทศนั้นเกิน 5 ปีขึ้นไป ได้รับประมาณ 50,000 บาท โดยเขานำเงินจำนวนนี้ฝากธนาคารไว้ไม่ยอมใช้จ่ายแต่นำเงินที่ได้จากการทำงานทุกเดือนที่ส่งมาให้ทางบ้านใช้และสะสมไว้ซื้อที่ดินได้ถึง 20 ไร่

เมื่อเขากลับมาอยู่ในหมู่บ้านเขาจึงเปลี่ยนอาชีพมาทำไร่ ทำสวน สำหรับการทำไร่ เขาปลูกมันสำปะหลังเสียเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป็นพืชที่เหมาะสมกับอากาศในภาคนี้ที่แห้งแล้งมากในฤดูร้อน แต่ปีที่แล้วนี้ราคามันสำปะหลังราคาตกต่ำมาก ตกลงไปถึงกิโลกรัมละ 40 สตางค์ จึงทำให้ชาคทนต์บ้างแต่ไม่มากนัก แต่ปีนี้เขาคาดว่าคงได้ราคาดีกว่าปีที่

แล้วแน่นอน เพราะชาวบ้านเลิกปลูกกันไปมาก เมื่อพวกเขาขาดทุน แต่ตนเองยังมีทุนในการดำเนินการจึงลงทุนปลูกต่อไปในปีนี้ และนอกจากอาชีพหลักทำการเกษตรแล้ว เมื่อมีเวลาว่างก็จะมาช่วยภรรยาขายของ และเมื่อถามเขาว่าเปรียบเทียบระหว่างการประกอบอาชีพในเมืองไทยก่อนที่จะเดินทางไปทำงานในซาอุดีอาระเบีย กับปัจจุบันนี้อาชีพใดดีกว่ากัน ได้คำตอบว่า อาชีพปัจจุบันดีกว่ามาก มันคงและเป็นอิสระดีและรายได้ก็ไม่ต่ำนัก คิดว่าตนเองประสบความสำเร็จในการเดินทางไปทำงานฯ และเมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้าน ในปัจจุบันก็มีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นและดีกว่าครอบครัวของผู้ที่ไม่มีสมาชิกเดินทางไปทำงานฯ ในช่วงก่อนไปทำงานฯ ฐานะก็เท่า ๆ กัน แต่ปัจจุบันครอบครัวตนฐานะดีกว่า และชาวบ้านก็ยอมรับฐานะของครอบครัวจากการมาซื้อสิ่งของที่ร้านหรือการมาอบนุญ เมื่อชาวบ้านมีงานบุญ และรู้สึกว่าการกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้านผู้นำหมู่บ้านมักจะมาขอคำปรึกษาหารือด้วยเสมอ แต่ว่าตัวเขาเองที่ไม่ค่อยมีเวลาให้เท่าใดนัก

การเลื่อนฐานะทางสังคม ตัวเขาเองไม่มีตำแหน่งที่สำคัญของหมู่บ้าน และอ้างว่าไม่มีเวลาและคิดว่าไม่จำเป็นที่จะต้องเข้าไปรับตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคม เพราะสิ่งเหล่านั้นทำให้เสียเวลาทำมาหากินและเมื่อตนไม่มีตำแหน่งเหล่านั้นแต่ชาวบ้านทั่วไปก็ยอมรับว่าครอบครัวเขาเป็นครอบครัวที่ประสบความสำเร็จจากการไปทำงานฯ และอยู่ในฐานะของผู้ที่มีกินไม่ขัดสนเงินทองและไม่ถึงขั้นเศรษฐกิจ ดังนั้น เมื่อผู้นำหมู่บ้านมาทาบทามให้รับตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคมเขามักปฏิเสธทุกตำแหน่ง ตัวเขาเองเมื่อกลับมาจากการไปทำงานฯ แล้วเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร และสมาชิกแผนกของหมู่บ้านเพราะทั้ง 2 กลุ่มนี้เขาคิดแล้วว่า ได้ผลตอบแทนคุ้มสำหรับเขาและครอบครัว ซึ่งนับว่ายังเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมากกว่าตอนที่ยังไม่ได้ไปทำงานฯ แต่ว่าอยู่ในช่วงขั้นต่ำของหมู่บ้านนี้ เมื่อเทียบจากเกณฑ์ที่ใช้วัดในการจัดช่วงชั้นโดยการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเขาอยู่ในสังคมชนบท การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมหรือไม่เป็นเขาก็เป็นที่ยอมรับ และเป็นที่ยึดของชาวบ้านเป็นอย่างดี เพราะครอบครัวเขาฐานะค่อนข้างดีกว่าชาวบ้านทั่วไป ที่ทำการเกษตรจึงตรงข้ามกับสังคมเมืองจำนวนสมาชิกมีจำนวนมากและไม่สามารถทราบถึงฐานะความเป็นอยู่ของแต่ละคนได้อย่างทั่วถึง จึงจำเป็นต้องเข้าร่วมกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมเพื่อให้เป็นที่รู้จักของสมาชิกคนอื่น ๆ และการรวมกลุ่มหรือองค์กรที่ตนในช่วงชั้นนั้นเขาเป็นสมาชิกอยู่ นี้เองเป็นเหตุที่ในสังคมชนบทไม่สามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้กลับจากการทำงานฯ

แล้วฐานะครอบครัวดีขึ้น แต่เขาไม่จำเป็นต้องเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ให้ชาวบ้านทั่วไป รับรู้สภาพความเป็นอยู่ ฐานะของครอบครัว เพราะในสังคมหมู่บ้านเป็นแบบใกล้ชิดสนิทสนม เหมือนเครือญาติ จึงทำให้ชาวบ้านทราบถึงฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวเขาว่าเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ นอกจากนั้นตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคมในหมู่บ้านก็ ไม่ได้เกิดขึ้นใหม่ เพื่อที่จะรองรับผู้ที่กลับจากการไปทำงานในตะวันออกกลาง จึงทำให้ผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม แต่ไม่ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางตำแหน่งช่วงชั้นทางสังคมในหมู่บ้านอย่างเห็นได้ชัด

กล่าวได้ว่า ในเรื่องการจัดช่วงชั้นทางสังคม ส่วนมากผู้ไปทำงานในตะวันออกกลาง เมื่อกลับมาแล้วยังอยู่ในช่วงชั้นเดิม นั่นคืออยู่ในช่วงชั้นกลาง แต่จะเปลี่ยนจากช่วงชั้นกลางระดับต่ำเป็นช่วงชั้นกลางระดับกลาง หรือช่วงชั้นกลางระดับกลาง ๆ เป็นช่วงชั้นกลางระดับสูง ทั้งนี้เพราะว่าผู้ที่ไปทำงานในตะวันออกกลางส่วนมากเป็นพวกที่เดิมมีฐานะอยู่ในระดับกลางของหมู่บ้าน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านไม่ชัดเจน แม้ว่าทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัวจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นั่นคือ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอย่างเดียวไปสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการดำรงตำแหน่งทางสังคมของบุคคลในสังคมชนบทได้ เพราะเมื่อฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น แต่ก็ไม่ได้รับตำแหน่งที่มีความสำคัญต่อหมู่บ้าน การที่จะดำรงตำแหน่งที่สำคัญของหมู่บ้านจะต้องมีความสามารถในการทำงาน เพื่อส่วนรวมให้เป็นที่ยอมรับแก่สมาชิกชาวบ้านทั่วไป

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรณีศึกษาที่ 2

(ผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วไม่เปลี่ยนอาชีพหลัก แต่ประกอบอาชีพรองเพิ่มขึ้น มีสิ่งของเครื่องใช้ฯ ในช่วงชั้นกลางค่อนข้างต่ำเป็นสมาชิกกลุ่มฯ ในช่วงชั้นต่ำ)

ชื่อ นายทองพูล เจียจันทร์ อายุ 39 ปี เป็นหัวหน้าครอบครัว

จำนวนบุตรทั้งหมด 3 คน (ปัจจุบันกำลังเรียนที่จังหวัดขอนแก่นทั้ง 3 คน)

จำนวนสมาชิกในครอบครัวปัจจุบันทั้งหมด 5 คน

สำเร็จการศึกษาชั้น ประถมปีที่ 4

ปัจจุบันประกอบอาชีพหลัก เป็นช่างฝีมือตกแต่งภายใน

ปัจจุบันประกอบอาชีพรอง ค้าขาย

รายได้เฉลี่ยของครอบครัว ประมาณเดือนละ 3,000-4,000 บาท

อาชีพเดิมที่ทำในประเทศไทยก่อนไปทำงานในตะวันออกกลาง เปลี่ยนอาชีพดังนี้

1. รับจ้างทั่วไป เป็นจับกังแบกของในโรงงานทอผ้าที่กรุงเทพฯ
2. เป็นช่างคุมเครื่องจักรในโรงงานทอผ้าที่กรุงเทพฯ
3. เปลี่ยนมาเป็นช่างทาสีที่กรุงเทพฯ
4. เป็นช่างตกแต่งภายในที่กรุงเทพฯ
5. เป็นช่างฝีมือและตกแต่งภายในกับบริษัทรับเหมาก่อสร้างในจังหวัดขอนแก่น

อาชีพที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง ช่างทาสีและตกแต่งภายใน

ได้รับรายได้จากการทำงานในตะวันออกกลาง ประมาณเดือนละ 20,000 บาท

ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัว ประมาณเดือนละ 20,000 บาท บางเดือนได้รับเงินพิเศษ จะส่งมาให้ทางบ้านถึง เดือนละ 30,000 บาท

ไปทำงานในตะวันออกกลางครั้งแรก พ.ศ.2522 ทำอยู่นาน 3 ปี กลับมาเมืองไทยเมื่อต้นปี พ.ศ.2525

ไปทำงานครั้งแรกในประเทศ ซาอุดีอาระเบีย

จำนวนครั้งที่ไปทำงานในตะวันออกกลาง 2 ครั้ง

ไปทำงานในตะวันออกกลางครั้งสุดท้าย พ.ศ.2526 ทำอยู่นาน 2 ปี กลับมาอยู่ในหมู่บ้านนี้เมื่อ พ.ศ.2528 รวมเวลาที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านนี้ 11 เดือน

ประเทศที่ไปทำงานครั้งสุดท้าย อีริก อาชีพช่างทาสี และตกค้างภายในเหมือนในประเทศ
ซาอุดีอาระเบีย

รายได้จากการไปทำงานครั้งสุดท้าย ประมาณเดือนละ 18,000-20,000 บาท แต่
ไม่รวมค่าล่วงเวลา การส่งเงินกลับมาให้ที่บ้านเหมือนครั้งแรก
เงินค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานครั้งแรก ประมาณ 20,000 - 30,000 บาท ได้
มาจากการกู้ยืมนายทุนเงินกู้ในเมืองขอนแก่นในอัตราร้อยละ
3 บาทต่อเดือน และส่วนน้อยที่ยืมจากญาติพี่น้อง

เงินค่าใช้จ่ายในการเดินทางครั้งสุดท้าย ประมาณ 20,000 บาท ได้มาจากเงินเก่าที่
เก็บไว้จากการไปทำงานในซาอุดีอาระเบีย และกู้ยืมทุนเป็น
ส่วนน้อยโดยเสียอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 5 บาทต่อเดือน
แบบแผนค่าใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากการไปทำงานในตะวันออกกลาง การใช้จ่ายเงินครั้งแรก
ที่ไปทำงานฯ ส่วนมากนำมาซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ แต่ครั้งหลัง
นำมาลงทุนต่อเติมบ้าน ทั้งรายละเอียดต่อไปนี้

1. ซื้อสิ่งของที่อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตประจำวัน

พบว่า เขาและครอบครัวนำเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ มาซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ เมื่อ
กลับจากการไปทำงานในประเทศซาอุดีอาระเบีย เช่น โทรทัศน์สี และวิดีโอเทป กล้อง-
ถ่ายรูป เครื่องเล่นวิทยุเทป เป็นต้น แต่หลังจากไปทำงานในประเทศอิรักแล้ว
ซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ เพิ่มเติม เช่น รถจักรยาน และเตาแก๊ส ส่วนสิ่งของเครื่องใช้ฯ
ที่มีอยู่เดิมก่อนที่จะไปทำงานในตะวันออกกลางมีดังนี้ พัดลม เตาไฟฟ้า และโทรทัศน์
ขาวดำ วิทยุทรานซิสเตอร์ที่ใช้ถ่านเป็นแบตเตอรี่ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเมื่อเขาไปทำงานฯ
ครอบครัวสามารถซื้อสิ่งของเครื่องใช้ฯ เพิ่มมากกว่าเมื่อยังไม่ไปทำงานฯ นอกจากนั้น
แล้วเขายังซื้อเครื่องปั่นผลไม้ไฟฟ้าและถ้วยชาม แก้วน้ำจำนวนมาก เมื่อถามว่าทำไมจึงซื้อ
ไว้มากนัก เขาตอบว่าคนแรกที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านอยากกลับมาเปิดร้านขายอาหาร จึงซื้อ
อุปกรณ์เหล่านี้มาใช้ในครอบครัวด้วย และได้ใช้ประโยชน์ค้าขายด้วย แต่ปัจจุบันเขา
ก็ไม่มีเวลามาเปิดร้านขายอาหารในหมู่บ้าน เพราะต้องรับงานทาสีและตกค้างภายในซึ่ง
ทางบริษัทที่เคหะงานที่ขอนแก่นมาตามไปทำ และช่วงที่ว่างก็กรอกน้ำมัน เบนซินใส่ขวดแม่โขง
ขาย

2. การซื้อสินค้าประเภททุนเพื่อการเกษตรกรรม ครอบครัวยามีที่นา 9 ไร่ ที่ทำไร่อีก 5 ไร่ และปลูกบ้าน 3 งาน แต่เขาเองและภรรยาไม่ได้ทำเกษตรกรรม แต่ให้เขาเช่าทำ โดยค่าเช่าทำนาคิดเป็นผลผลิตแทนเงิน นั่นคือ ผู้ที่เช่าที่คินทำนาไม่ต้องเสียค่าเช่ามาเป็นเงิน แต่เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วต้องแบ่งผลผลิตที่ได้เป็น 3 ส่วน โดยผู้เช่านาได้ 2 ส่วน ส่วนเจ้าของนาได้รับ 1 ส่วน ค่าเช่าทำไร่คิดเป็นเงินในราคาไร่ละ 200 บาท ในปีที่แล้วให้เขาเช่าทำนาได้รับผลผลิตเป็นข้าวเหนียว 70 ถัง เอาไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน ดังนั้น เขาจึงไม่ได้ใช้จ่ายเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ ในค้ำนี้เลย

3. การใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัว พบว่า การใช้จ่ายในค้ำนี้ค่อนข้างจะเหมือนกับตอนที่เขายังไม่ได้ไปทำงานฯ มีเพิ่มขึ้นเพียงในด้านการบริจาคเพื่อการกุศลเท่านั้น ส่วนในด้านการซื้ออาหารประเภทโปรตีน เครื่องดื่ม กาแฟ แอลกอฮอล์ บุหรี่ และเสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวเท่าเดิม ซื้อบ้างแต่ไม่มากนัก ๆ ครั้ง ซื้อเท่าที่จำเป็น

4. การลงทุนในค้ำนี้ต่าง ๆ พบว่า ครอบครัวนี้นำเงินที่ได้รับจากการไปทำงานฯ มาใช้จ่ายในค้ำนี้มาก เช่น ปลูกบ้านใหม่ ซื้อที่ดินใหม่ ปรับปรุงที่อยู่อาศัยเดิม และทำการค้าเล็กน้อย นั่นคือ การซื้อน้ำมันเบนซินมาใส่ขวดแม่โขงขายในหมู่บ้านชวลละ 10 บาท นับว่าเขานำเงินมาใช้จ่ายในค้ำนี้มาก เพราะเงินที่นำมาใช้จ่ายในการซื้อที่ดินใหม่และปลูกบ้านใหม่นั้นใช้เงินไปประมาณเกือบ 80,000 บาท และนอกจากนี้เขายังปรับปรุงที่อยู่อาศัยเดิมก่อนที่เขาจะไปทำงานฯ โดยต่อเติมข้างล่างด้วยอิฐ หินเงินไปประมาณ 20,000 กว่าบาท

ระดับรายได้เมื่อกลับมาทำงานในหมู่บ้าน เขาตอบว่า เมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้านปัจจุบันนี้มีระดับรายได้ที่เพิ่มขึ้นกว่าก่อนไปทำงานฯ นั่นคือ เมื่อเขากลับจากกรุงเทพฯ มาทำงานในบริษัทรับเหมาก่อสร้างโดยเป็นช่างทาสีและตกแต่งภายใน หารายได้วันละ 3,000 บาท แต่ปัจจุบันเขาก็ยังทำงานเป็นช่างทาสีและตกแต่งภายในกับบริษัทรับเหมาก่อสร้างในจังหวัดขอนแก่น แต่ทว่าไม่ได้รับค่าแรงเป็นเงินเดือน แต่ทำเป็นรายวัน โดยได้รับค่าจ้างวันละ 150 บาท ซึ่งเมื่อเทียบกับเมื่อก่อนนั้นเขาได้รับรายได้วันละ 100 บาทเท่านั้น ในปัจจุบัน

เมื่อเขาทำงานเป็นรายวัน เขายังเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวได้อีก โดยการซื้อน้ำมันเบนซินในเมืองขอนแก่น มาใส่ขวดขายในหมู่บ้าน เพราะในหมู่บ้านนี้ไม่มีปั้มน้ำมันต้องไม่เค็มที่บ้านท่าพระ และนับว่าการขายน้ำมันลักษณะนี้ได้กำไรดีขวดหนึ่งได้ 4 บาท นอกจากนั้นเขายังรับจ้างทาสีบ้านในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง โดยคิดเป็นรายวัน ๆ ละ 100-150 บาท ถ้าบ้านใดเป็นญาติก็คิดถูกหน่อย และเมื่อเทียบกับรายจ่ายแล้วนับว่าพอเพียงกับระดับรายได้ และยังมีส่วนเหลือเก็บบ้าง แต่เมื่อก่อนนั้นไม่มีเหลือเก็บเลย ด้วยเหตุนี้เขาจึงคิดว่าระดับรายได้เขาคงดีกว่าเค็มที่ทำงานในเมืองไทยก่อนที่จะไปทำงานฯ

ภาวะหนี้สินของครอบครัว ในปัจจุบันครอบครัวเขาไม่มีหนี้สินใด ๆ เลย และไม่มีเงินให้ผู้อื่นยืมแบบคืดคอกเบี้ย แต่มีญาติพี่น้องมายืมไปลงทุน เพื่อการเกษตรก่อนประมาณ 6 เดือนก็เอามาคืนให้ แต่เมื่อเขาจะไปทำงานในครั้งแรก เขาเป็นหนี้มากทั้งนายทุนเงินกู้ และญาติพี่น้องที่ช่วยกันให้ยืมเป็นค่าเดินทางฯ แต่เมื่อไปทำงานฯ ครั้งสุดท้ายก็เป็นหนี้นายทุนเงินกู้ แต่ไม่มากนัก เพราะเมื่อทำงานได้ก็ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวใช้หนี้สินก่อนที่จะนำมาใช้ จนกระทั่งปัจจุบันครอบครัวปราศจากหนี้สิน และยังมีเงินออมไว้กับธนาคารแต่ไม่มากนักเขากล่าวว่าจะเก็บไว้เป็นทุนการศึกษาของบุตร เพราะตอนนี้บุตรเริ่มใช้เงินมาก เพราะเรียนสูงขึ้น และคิดว่าจะพยายามไม่ให้เกิดภาวะหนี้สินในครอบครัวอีก

การเปลี่ยนอาชีพเมื่อกลับจากไปทำงานฯ ตัวเขาเองบอกว่าเขาไม่ได้เปลี่ยนอาชีพนั้นคือก่อนไปทำงานเขาเป็นช่างฝีมือ (ทาสี และตกแต่งภายใน) กลับมาก็ยังประกอบอาชีพเค็มเป็นหลัก และค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นอาชีพรองเพื่อเริ่มรายได้แก่ครอบครัว ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดว่าเป็นการเปลี่ยนอาชีพ เพราะได้ประกอบอาชีพเพิ่มขึ้นจากเค็มที่เคยทำและจากการสัมภาษณ์ ก็ได้ข้อมูลว่าทุนที่ใช้ในการลงทุนทำการค้านั้นมาจากเงินที่ได้รับจากการทำงานฯ นอกจากนั้นเขาเองยังคิดที่จะซื้อเครื่องทำขนมเงินมาทำในหมู่บ้านเพื่อส่งขายยังที่ต่าง ๆ แต่ยังไม่ได้ลงมือดำเนินการเพราะกำลังตัดสินใจจะไปทำงานฯ อีกหรือไม่เงินเดือนเท่าเค็มคือ 20,000 บาท แต่ถึงกระนั้นก็ดี ในช่วง 11 เดือน ที่เขาอยู่ในหมู่บ้านนี้เขาก็ได้เปลี่ยนอาชีพ นั่นคือ เปลี่ยนจากการรับจ้างเป็นช่างฝีมือรายเดือนมาเป็นนันทนาการค่อมคือ เป็นพ่อค้าคนกลางที่ขายน้ำมันเบนซินของหมู่บ้าน และประกอบอาชีพอิสระในการรับเหมาแรงงานในการทาสีตกแต่งภายในโดยคิดต่อกับผู้จ้างโดยตรง ไม่ต้องผ่านคนกลางทำ

ให้ได้รับผลประโยชน์จากการทำงานมากขึ้น ทั้งนี้เป้าหมายของการทำงานคือ ผลตอบแทนที่เป็นเงิน แม้แต่ญาติพี่น้องก็ใช้วิธีการรับจ้างแรงงานแต่คิดในราคาที่ถูกกว่าค่าแรงปกติสรุปได้ว่าเขาเองบอกว่าไม่ได้เปลี่ยนอาชีพแต่ทำอาชีพเพิ่มขึ้น แต่สำหรับการวิจัยครั้งนี้จัดว่าเขาได้เปลี่ยนอาชีพจากเดิม เพราะเขาประกอบอาชีพรองเพิ่มจากตอนที่ยังไม่ได้ไปทำงานๆ นั่นเอง

การเลือกรูานะทางสังคม เมื่อเขากลับมาจากการไปทำงานๆ เขาเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของหมู่บ้านเท่าเดิมกับเมื่อก่อนไปทำงานๆ นั่นคือ ปัจจุบันเขาเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพนิกของหมู่บ้านเท่านั้นนอกนั้นไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เลย ตามถึงเหตุผลตอบว่า ตนเองไม่ค่อยอาศัยอยู่บ้านเพราะพอโตเป็นหนุ่มก็ไปทำงานที่กรุงเทพฯ เมื่อกลับมาอยู่ในหมู่บ้านก็ทำงานรับจ้าง เป็นช่างฝีมือทำงานเป็นรายเดือนทำให้ไม่มีเวลาหยุดอยู่กับบ้านมากนัก ดังนั้นเมื่อเขามาฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาและป้องกันประเทศชาติต่าง ๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้าน (ลส.ชบ.) ไทยอาสาป้องกันชาติ (ทส.ปช.) หรือกองหนุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ (กนช.) ตลอดจนการเป็นสมาชิกกลุ่มที่ทำงานเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เช่น กรรมการพัฒนาหมู่บ้าน กรรมการการศึกษา และกรรมการวัด ฯลฯ และในการประชุมของหมู่บ้านตนเองมักไม่ได้เข้าร่วมแต่ภรรยาไปร่วม ทั้งนี้เพราะไม่มีเวลาไปประชุมแม้ว่าบางครั้งจะประชุมในตอนกลางคืน เขาก็อ้างว่าต้องพักผ่อน เพราะถึงแม้เขาไปร่วมประชุมก็คงไม่ได้ช่วยเหลืออะไรหมู่บ้านได้มากนัก และนอกจากนั้นเมื่อเขากลับจากการไปทำงานๆ แล้วมาอยู่ในหมู่บ้านช่วงแรก ๆ ก็มีผู้นำหมู่บ้านมาชวนให้เข้าร่วมเป็นกรรมการหมู่บ้าน แต่ตนเองปฏิเสธว่ายังไม่พร้อม เพราะอาจจะกลับไปทำงานๆ อีกก็ได้แต่ถ้าสักปีหนึ่งถ้าไม่ไปก็จะสมัครเป็นเอง ความคิดเห็นของเขาเกี่ยวกับเรื่องการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของหมู่บ้านทำให้ครอบครัวของเขา มีเกียรติมากขึ้น เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านมากขึ้นใช่หรือไม่ เขาบอกว่า "อาจจะใช่แต่สำหรับตัวเขาแล้วตอนนี้อายุยังไม่มากนักสามารถทำมาหาเลี้ยงครอบครัวให้มีฐานะมั่นคงก่อนจึงจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานของหมู่บ้าน เพราะตอนนี้ต้องทำงานหนักเพื่อส่งให้บุตรเรียนสูง ๆ มีอาชีพที่มีเกียรติ" แต่ทุกวันนี้แม้เขาไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ของหมู่บ้านแต่ชาวบ้านก็ยอมรับว่าฐานะความเป็นอยู่เขาดีขึ้นไปไหนมาไหนก็มีคนทักทาย เมื่อมีเวลาว่างมักจะมาคุยที่บ้านเขา และเมื่อมีเทศกาลงานบุญก็จะมารวมกันกินอาหารที่บ้านเขาเป็นประจำเริ่มตั้งแต่เขากลับจากการทำงานๆ นอกจากนั้นเมื่อตอนที่บ้านเขาทำบุญบ้านตอนที่

สร้างเสรีใจใหม่ ๆ นั้นชาวบ้านก็มาร่วมทำบุญเลี้ยงพระกันก็ค่อนข้างจะมากขึ้นกว่าก่อนไปทำงาน ๆ เพราะเพื่อนบ้านที่สร้างใหม่ก็มาร่วมด้วย นอกจากบรรดาญาติพี่น้องกันแล้ว ดังนั้นตนเองคิดว่าเมื่อกลับจากการไปทำงานมาอยู่ในหมู่บ้านนี้ชาวบ้านให้การยอมรับมากขึ้นและรู้สึกว่าคนมีเกียรติในหมู่บ้านมากขึ้น เพราะมีผู้นำหมู่บ้านมาคิดต่อพูดคุยต้องการให้เข้าร่วมเป็นกรรมการหมู่บ้านด้วย ซึ่งก่อนไปทำงาน ๆ ไม่มี แต่ตนเองก็ไม่ได้เลือกรูานะเป็นคนร่ำรวยแต่อยู่ในระดับกลาง ๆ แต่ดีขึ้นกว่าตอนที่ยังไม่ได้ไปทำงาน ๆ ไม่ซัดสนเรื่องเงิน-ทองไม่ต้องไปพินยืมแต่ก็มีคนยอมรับนับถือมากขึ้น ทุกคนก็มีความเชื่อถือ

สรุป กรณีศึกษาทั้ง 2 ราย พบว่า เป็นแรงงานกึ่งฝีมือที่เดินทางไปทำงาน ๆ แต่ก่อนที่จะไปทำงาน ๆ เคยย้ายถิ่นไปทำงานในจังหวัดอื่นนอกหมู่บ้านมาก่อนแล้ว และเหตุผลของการตัดสินใจในการเดินทางคือ ต้องการเงินมาเลี้ยงครอบครัวและส่งบุตรเรียนในระดับสูง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้มาจากการกู้ยืมนายทุนในอัตราดอกเบี้ยช่วงนั้น (2521) ร้อยละ 3 บาทต่อเดือน และเงินเดือนที่ได้รับจากการทำงานจะส่งกลับมาให้ครอบครัวทั้งหมด ส่วนตัวผู้ทำงานใช้เงินที่หาล่วงเวลา และซื้อสิ่งตกคือ ทั้ง 2 ราย เป็นกลุ่มผู้เริ่มเดินทางไปในช่วง พ.ศ.2521-2522 นับว่าเป็นพวกแรก ๆ ที่ตัดสินใจไปทำงาน ๆ ซึ่งตอนนั้นความต้องการแรงงานในตะวันออกกลางมีมากปัญหาการถูกหลอกลวงของแรงงานไทยยังไม่ค่อยมี จึงนับว่าเขาประสบความสำเร็จจากการไปทำงาน ๆ เพราะได้ทำงานมาหลายปีและสามารถส่งเงินมาให้ครอบครัวเก็บสะสมไว้มาก และเมื่อเขากลับมาจากการทำงาน ๆ แล้วมาประกอบอาชีพหลักในหมู่บ้านนี้ ปรากฏว่า มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพนั้นคือ เปลี่ยนมาทำอาชีพที่มีความมั่นคงให้แก่ครอบครัว และยังประกอบอาชีพอื่นเพิ่มเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว แต่ทั้ง 2 ราย ต่างก็มีการซื้อสิ่งของเครื่องใช้ ๆ เพราะผู้ที่ไม่ซื้อสิ่งของเครื่องใช้ ๆ เป็นผู้มีสิ่งของเครื่องใช้ ๆ อยู่แล้ว (รายที่ 1) แต่เมื่อวัคระดับสิ่งของเครื่องใช้ ๆ แล้วอยู่ในระดับเดียวกันนั้นคือ ระดับกลาง สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมของหมู่บ้านต่างก็เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมในระดับต่ำ ทั้งนี้ทั้ง 2 ราย อ้างว่าไม่มีเวลาสำหรับการเสียสละเพื่อส่วนรวมเพราะต้องทำมาหากิน แต่เมื่อดูฐานะความเป็นอยู่ของครอบครัวแล้วจะพบว่า สามารถยกฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิมจกเป็นคนชั้นกลางก่อนข้างสูง (รายที่ 1) และคนชั้นกลาง (รายที่ 2) ดังนั้นทั้ง 2 ราย ก็สอดคล้องกับผลงานวิจัยที่พบนั้นคือ ส่วนมากผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้านแล้วเปลี่ยนอาชีพ ร้อยละ 47.5

ข้อสี่ของเครื่องใช้ฯ มากขึ้นร้อยละ 55.7 และเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมเท่าเทียม ร้อยละ 42.6 นั่นคือ ผู้ที่กลับมาอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนมากแล้วไม่สามารถเลื่อนฐานะทางสังคมให้สูงขึ้นกว่าเดิมได้

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย